

گزارش عملکرد
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
در دولت‌های یازدهم و دوازدهم

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۵	قانون وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۸	زیرنظام‌های دانشگاهی در ایران
۹	مدیریت در دانشگاه‌های کشور
۱۱	سنجش علمی
۱۳	شاخص‌های کمی مربوط به دانشجویان
۱۶	شاخص‌های مربوط به پژوهش
۱۹	فناوری، نوآوری و کارآفرینی
۲۱	اقدام‌ها در حوزه فرهنگی و اجتماعی
۲۳	اقدام‌ها در حوزه عمرانی
۲۴	توسعه مشارکت‌های علمی در سطح بین‌المللی
۲۷	چالش‌های آموزش عالی
۲۹	نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

مقدمه

نقش-آفرینی‌های مثبت و اثرگذاری داشته‌اند. در دهه آغازین پس از انقلاب که کشور مورد تهاجم بیگانگان قرار گرفت، به‌رغم اینکه مجموعه نظام آموزش عالی خود دستخوش تحولاتی بود، به‌سرعت خود را آماده پاسخ به دغدغه‌ها و نیازهای آن دوران ساخت و عمده توان خود را صرف عبور از گردنه‌های سخت و کسب دستاوردهای تازه نمود که بی‌گمان در مجموعه کامیابی‌های حاصل‌شده در آن برهه زمانی، دانشگاه‌ها کارنامه درخشانی دارند. در دهه دوم پیروزی انقلاب اسلامی و با پایان یافتن جنگ تحمیلی و نیز تغییرات اجتماعی و جمعیتی حادث شده در جامعه ایران به‌تدریج موجی از تقاضای اجتماعی برای ورود به دانشگاه و ضرورت پاسخ به این تقاضا و نیز به‌موازات آن توسعه تحصیلات

دانش و فناوری دانسته‌اند. براین اساس نهاد آموزش عالی کشور هم به‌عنوان کلیدی‌ترین پیش‌ران توسعه و پیشرفت شناخته می‌شود؛ و نیز ظرف و آینه‌ای است که بخش مهمی از پیشرفت و توسعه تجربه شده را در خود دارد و آن را در مقیاس‌های ملی و منطقه‌ای بازنمایی می‌کند.

از این نظر آهنگ و روند روبه‌رشد و جلو، مجموعه فعالیت‌های علمی و فناورانه سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی گواه به سهم و نقش نظام آموزش عالی کشور و نهاد دانشگاه در حیات علمی، فنی، صنعتی، اقتصادی و اجتماعی کشور دارد. دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی و فناوری در چهار دهه اخیر به اقتضاء شرایط غالب زمانه و بنا به کارویژه‌ها و مأموریت‌هایی که متوجه آنها است

به هنگام سخن از تغییر و تحول؛ توسعه و پیشرفت بیش از هر چیز نگاه و نظر معطوف می‌شود به عاملان و پیش‌ران‌های، آهنگ حرکت و تغییر، بسترها و پیامدهای مترتب بر تغییر و تحول و در نهایت دستاوردهای حاصل شده در مسیر طی و تجربه شده، با همه فرود و فرازهایی که داشته است. پیوسته نزد اصحاب خرد در مقام نظر و عمل این اجماع نظر وجود داشته و دارد که در پهنه حیات و مناسبات حاکم بر جوامع جدید نهاد علم و فناوری نهادی تأثیرگذار و تحول‌آفرین است. چراکه این نهاد با تولید اندیشه و معرفت در عرصه‌های مادی و فرامادی ذخایر فرهنگی را قوت بخشیده و مبادی لازم را برای تمدن‌سازی فراهم می‌سازد. بی‌جهت نیست که توانایی و قدرتمندی جوامع را در گرو دانایی و بهره‌مندی از

تکمیلی و گسترش فعالیت‌های علمی و پژوهشی موجب شد که از اواخر دهه هفتاد دانشگاه‌ها وارد فاز نوینی شوند. زیرساخت‌های خود را گسترش و تبادلات بین‌المللی خود را تقویت کردند. برآیند این تلاش و فعالیت را در این نکته مهم باید دید که امروزه در اغلب حوزه‌ها و رشته‌های تخصصی دانشگاه‌های کشور به لحاظ آموزشی و پژوهشی و فناوری دارای توان رقابت با دانشگاه‌های برتر جهان هستند. بی‌گمان اصحاب علم دانای به این مهم هم هستند که در جهان پر تغییر، به‌ویژه در ساحت علم و فناوری، حتی لحظه‌ای درنگ می‌تواند موجب شکاف و فاصله‌های عمیقی شود. مگر غیر از این است که نابرابری اصلی در مقیاس بین‌المللی شکاف علمی و فناوری در بین کشورها است. بروز و ظهور پرشتاب فناوری‌های نوین که خود محصول فرایند پربار و پویای حوزه دانش و پژوهش است پیوسته آرایه‌های نوینی را رقم می‌زند که تمامی عرصه‌های حیات اجتماعی را به فعالیت و تنظیمات تازه‌ای وادار می‌کند که در این مسیر موضوع اشتغال نیروی انسانی و ایفای درست نقش حرفه‌ای دانش-آموختگان مسئله‌ای کلیدی برای فرایند توسعه و بهره‌گیری بهینه از سرمایه‌گذاری‌های آموزشی و پژوهشی و فناوری است. واقعیتی که سیاست و تمهید تازه‌ای را با محوریت ارتباط دانشگاه با جامعه و صنعت ضرورت بخشیده که امروزه به‌عنوان یکی از موضوعات مهم؛ در وزارت علوم تحقیقات و فناوری در دست اجرا و پیگیری است. البته این مهم را نمی‌توان بی‌ارتباط با توسعه پایدار و مسئولیت انسانی و اجتماعی که متوجه نهاد علم و پژوهش است؛ دانست. در نتیجه دانشگاه‌ها در عصر

دگرگونی‌های فراگیر و بزرگ مسئولیت خطیری را عهده دارند آنها هم تغییر آفرین هستند و هم نسبت به رصد، فهم و ورود به استدلال در باب مناسب‌ترین سیاست‌های مواجه با آثار و پیامدهای تغییرات حاصل از فناوری‌های نوین وظیفه دارند. به این سبب نیاز است که دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی در دامنه و میدانی وسیع‌تر و در مقیاس فرامرزی و بین‌المللی خود را تعریف کنند و افق‌گشایی‌های تازه‌ای را داشته باشند. این مهم در سال‌های آغازین دهه هشتاد با طرح ایده توسعه دانش‌بنیان نضج و قوت جدیدی پیدا کرد؛ به‌گونه‌ای که در دانشگاه‌ها در کنار امر آموزش موضوع پژوهش و نوآوری مطرح و بر کارویژه‌های چندگانه، آموزش، پژوهش و فرهنگی - اجتماعی دانشگاه‌ها تأکید شد. در دهه هشتاد ضرورت ثروت‌آفرینی و تجاری‌سازی دستاوردهای علمی و نتایج پژوهشی موردتوجه واقع گردید و خوشبختانه هم‌اکنون شاهد شکل‌گیری پارک‌های علم و فناوری و هزاران شرکت دانش‌بنیان و فناور در جوار دانشگاه‌ها هستیم. آنچه در تمام این تحولات مشترک است؛ درک درست وضعیت کشور، نیازهای آن و تلاش در جهت پاسخ‌گویی است. ارتباط با جامعه و صنعت عنوان مشترکی است که می‌توان برای دغدغه فوق انتخاب؛ و مسئولیت‌پذیری و مأموریت‌گرایی دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی را با آن مورد تأکید قرارداد. مهم تحلیل موشکافانه، نقادانه و سازنده برای نیل به تعالی و پیشرفت جامعه و کشور است و بی‌تردید این مهم از طریق تعامل و هم‌اندیشی و به رسمیت شناختن یکدیگر و فراهم‌سازی هرچه بیشتر باب گفتگو و نزدیک‌تر ساختن

افق‌های فکری و پذیرش یکدیگر ممکن می‌شود. چنین شرایطی مقوم داشتن دانشگاه اجتماعی است. دانشگاهی که پاسخگویی اجتماعی دارد و آشکارا در حیات اجتماعی سهم و نقش دارد و در جامعه دیده می‌شود. تولیدات علمی دانشگاه اجتماعی تولیداتی نافع و معطوف به مشکلات جامعه باید باشند. پر پیدا است که تربیت نیروی انسانی متخصص و اخلاق‌مدار، ارتقای فرهنگی و بصیرت اجتماعی، شناخت مسائل و مشارکت در رفع و حل آنها، تقویت نگاه عالمانه و همکاری متقابل نظام‌مند موجد امید و اعتماد است و پویایی دانشگاه را قوت بیشتری می‌بخشد.

بر این مبنا با توجه به فشارهای عدیده‌ای که در ذیل تحمیل تحریم‌های مختلف متوجه کشور عزیزمان شده است. مجموعه نظام آموزش عالی کشور تمام اهتمام و تلاش خود را به کار گرفته تا از ظرفیت‌های خود در راستای کاهش فشارها و سختی‌های حاصل از تحریم‌ها استفاده نماید تا به مدد قدرت لایزال الهی همچنان نقش‌آفرینی خود را داشته باشد. به این سبب در سال‌های دولت‌های یازدهم و دوازدهم و بیش از آن در سال‌های پایانی دهه چهارم و آغازین دهه پنجم وزارت علوم تحقیقات و فناوری بنا به اسناد بالادستی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، رهنمودهای مقام معظم رهبری، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و برنامه ارائه شده به مجلس شورای اسلامی سیاست‌ها و برنامه‌های زیر را مبنای فعالیت و اقدامات خود قرار داده که گزارش عملکرد این فعالیت‌ها در متن پیش‌رو تقدیم شده است.

الف

استمرار فرایند شتاب علمی و حرکت در مرزهای دانش، تقویت بنیه علمی و فناوری: با محوریت قرارگیری در بین دانشگاه‌های برتر و حفظ و پشتیبانی از تحرک و پویایی علمی و فنی دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی.

ب

مأموریت محوری: تنوع اجتماعی و اقلیمی کشور شرایط متفاوتی را در مناطق و استان‌های مختلف کشور ایجاد نموده است که خود ظرفیت بی‌بدیلی است؛ لذا تجویز نسخه‌های یکسان برای بهبود همکاری‌ها و توسعه ارتباط دانشگاه‌ها با جامعه و صنعت چاره‌ساز نخواهد بود. انتظار اساسی از دانشگاه‌ها شناخت وضعیت و مسائل استان و منطقه خود و تلاش همه‌جانبه برای تنظیم نگاه و برنامه مأموریت محور در جهت هم‌افزایی و بهینه‌سازی خروجی‌ها و یافته‌های علمی برای بهبود شرایط و توسعه متوازن است.

پ

پیوند و هم‌گرایی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی و فناوری با دستگاه‌های اجرایی: گستردگی و تنوع تخصصی موجود در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی در حوزه‌های فنی و مهندسی، کشاورزی، علوم انسانی، علوم پایه، هنر و دامپزشکی ظرفیت مهمی است که بالندگی آن در گرو داشتن پیوند لازم و بهینه با وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی در تمام حوزه‌های تخصصی است. در این راستا "طرح تحول در همکاری‌های دانشگاه‌ها و

مؤسسات پژوهشی با جامعه و صنعت" در سال ۹۸ تدوین و ابلاغ گردید. در این طرح چشم‌انداز ایدئال برای دانشگاه‌ها مشارکت در اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور دیده شده و براین اساس دانشگاه‌ها نباید منتظر مراجعه و نیازی باشند بلکه باید خود فعالانه در عرصه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی حاضر و با احساس مسئولیت نسبت به شناسایی مسائل و مشکلات و مشارکت با دیگر وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های ذی‌ربط در رفع آن‌ها اقدام نمایند. در راستای تحقق این چشم‌انداز اهداف و راهبردهایی نیز تدوین و ۴۴ اقدام مشخص ضروری تشخیص داده شده است.

ت

توسعه متوازن زنجیره علم تا عمل؛ با دادن نقش و سهم محوری به مجموعه‌های میانجی چون: پارک‌های عام و فناوری، شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان، مراکز رشد و نیز تصویب سند دانشگاه کارآفرین با هدف تغییر نقش دانشگاه در فرایند توسعه پایدار اقتصادی کشور و پذیرش نقش فعالانه دانشگاه‌ها در افزایش توان اشتغال‌آفرینی و اشتغال‌پذیری دانشجویان و دانش‌آموختگان باتوجه‌به ویژگی شغل‌های جدید و دانش‌محور در ۸ سال اخیر مورد اهتمام جدی قرار گرفت.

ث

تقویت و ساماندهی فعالیت‌های تخصصی و مهارتی دانش‌آموختگان: طرح‌های مهارت‌افزایی، توانمندسازی حرفه‌ای و اجتماعی دانشجویان، پایش اشتغال دانش‌آموختگان، فرصت‌های مطالعاتی اعضای

هیئت‌علمی در جامعه و صنعت، رویدادهای مشترک تخصصی با دستگاه‌های اجرایی، تقاضامحور کردن پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، توجه به شاخص‌های مرتبط در ارزیابی عملکرد اعضای هیئت‌علمی و دانشگاه‌ها در ستاد وزارتخانه و دانشگاه‌ها در دستور کار و عمل قرار گرفته است.

ج

دیپلماسی علمی: پویایی و بالندگی درونی در گرو تلاش و حضور مؤثر در مجامع علمی و سهم داشتن در مبادلات علمی بین‌المللی است.

چ

سامان‌دهی ساختارهای اجرایی و ایجاد ساختارهای منعطف و متناسب با نیازهای جدید؛ اعطای استقلال بیشتر به دانشگاه‌ها باتوجه‌به ظرفیت‌های محلی و دانشی به‌منظور ساماندهی بهتر و ارتقای کیفیت و نیز نیل به انسجام سیاستی در مقیاس‌های منطقه‌ای و ملی.

ح

جامع‌نگری در عرصه‌های آموزشی، پژوهشی، فناوری و فرهنگی - اجتماعی: بی‌گمان هرکدام از این عرصه‌ها امر یا امور ویژه‌ای را در کانون خود دارند، اموری که نه مستقل از هم بلکه هم‌زاد و همراه و وامدار یکدیگر هستند. به‌گونه‌ای که برای کار ویژه آموزشی انتقال درست دانش و مهارت روز، و برای حوزه پژوهش سهیم‌شدن در دانش و دستاوردهای جهان دانش و فناوری و برای حوزه فرهنگی - اجتماعی هنر خوب زندگی‌کردن و داشتن شهروندان آگاه و فعالی که نسبت به بایسته‌های یک زندگی شایسته و شهروند خوب بودن وظیفه‌ای راهبردی و مرکزی

است. چراکه اخلاق دانشگاهی متضمن این مهم است که سه‌گانه آموزش، پژوهش و مدنیت فرهنگی - اجتماعی توأمان در سیاست‌ها و برنامه‌های نظام آموزش عالی کشور مورد اهتمام و مذاقه باشند. **خ** برنامه‌ریزی برای گسترش سرمایه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی دانشجویان: سیاستی که مقوی هویت دینی و ملی آنها است که این امر از طریق مجموعه فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی و تقویت مشارکت انجمنی و حضور و نقش‌آفرینی در جشنواره‌های ملی قرآنی، علمی و فرهنگی - اجتماعی دنبال می‌شود.

د توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی دانشجویان: آموزش مهارت‌های ارتباطی و تقویت توان گفتاری، نوشتاری، تعامل و گفتگو، مسئولیت‌پذیری و توان مقابله با آسیب‌ها و رفتارهای مخاطره‌آمیز. **ن** داشتن نگاه دقیق نسبت به نیازها، گره‌ها، و عرصه‌های جدید فعالیت: بنا به شکل‌گیری‌ها و مدارهای تازه در کلان نظام‌ها و خرده نظام‌ها در مقیاس‌های ملی، منطقه‌ای و جهانی و توجه به وزن و حجمی که هرکدام از این نیازها و گره‌ها دارند به‌منظور تنظیم ساختار و مأموریت‌های خود در قالب تربیت نیروی انسانی و دانش و مهارتی که باید تولید شود که از این حیث دانشگاه نیازمند ارتباطی ارگانیک با جامعه پیرامون و فرا پیرامون دارد.

در سطرهای پیش رو برخی توفیق‌ها و دستاوردها به گواه آمار و ارقام برای اطلاع تقدیم شده است. باشد که تلاش ۸ ساله دولت‌های یازدهم و دوازدهم مورد رضای خداوند متعال و پذیرش ملت شریف و قهرمان ایران اسلامی قرار گیرد.

بی‌تردید سرمایه‌گذاری‌های گسترده و تجارب متنوع حاصل شده طی این سال‌ها ظرفیت‌های خوب و قابلی را فراهم ساخته است که با نگاهی فراگیر، بخردانه و هوشمندانه می‌توان استفاده حداکثری را در جهت بهبود شرایط و رفع مشکلات کشور داشته باشد.

قانون وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

جهت بهره‌برداری.

۲. بررسی اولویت‌های راهبردی تحقیقات و فناوری با همکاری یا پیشنهاد دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط و پیشنهاد به شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری.

۳. حمایت از توسعه تحقیقات بنیادی و پژوهش‌های مرتبط با فناوری‌های نوین بر اساس اولویت‌ها.

۴. برنامه‌ریزی برای تدارک منابع مالی توسعه فناوری کشور و مشارکت در ایجاد، توسعه و تقویت فناوری ملی و حمایت از توسعه فناوری‌های بومی.

۵. اتخاذ تدابیر لازم به‌منظور افزایش کارایی و اثربخشی تحقیقات کشور و توسعه تحقیقات کاربردی با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط.

۶. اتخاذ تدابیر و تهیه پیشنهاد‌های لازم در خصوص انتقال فناوری و دانش فنی برنامه‌ریزی به‌منظور بومی کردن فناوری‌های انتقال‌یافته به داخل کشور و ارائه آنها به شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری.

۷. ایجاد زمینه‌های مناسب برای

(ج) تعمیق و گسترش علوم، معارف، ارزش‌های انسانی و اسلامی و اعتلای جلوه‌های هنر و زیبایی‌شناسی و میراث علمی تمدن ایرانی و اسلامی.

(د) تأمین نیروی انسانی متخصص و توسعه منابع انسانی کشور.

(ه) ارتقاء سطح دانش و مهارت‌های فنی و توسعه و ترویج فرهنگ تفکر علمی در جامعه.

(و) حفظ و تحکیم آزادی علمی و استقلال دانشگاه‌ها، مراکز علمی و تحقیقاتی.

ماده ۲ - مأموریت‌های اصلی و حدود اختیارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شرح زیر می‌باشد:

(الف) در زمینه انسجام امور اجرائی و سیاست‌گذاری نظام علمی و امور تحقیقات و فناوری.

۱. شناسایی مزیت‌های نسبی، قابلیت‌ها، استعدادها و نیازهای پژوهش و فناوری کشور بر مبنای آینده‌نگری و آینده‌پژوهی و معرفی آن به واحدهای تولیدی، تحقیقاتی، دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و تحقیقاتی

به‌منظور آشنایی با شرح وظایف و اختیارات وزارت علوم تحقیقات و فناوری، مهم‌ترین سند مرتبط با این وزارت برای اطلاع به شرح ذیل ارائه شده است. بدیهی است کلیه اقدام‌ها و فعالیت‌های این وزارت در چارچوب این سند و اسناد بالادستی دیگر که هم‌راستا با قانون مذکور تدوین می‌شود قرار دارد.

مصوب هجدهم مردادماه ۱۳۸۳ مجلس شورای اسلامی: به استناد ماده (۹۹) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۷۹/۰۱/۱۷ و به‌منظور انسجام بخشیدن به امور اجرائی و سیاست‌گذاری نظام علمی، تحقیقاتی و فناوری کشور، اهداف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شرح زیر تعیین می‌شود:

(الف) توسعه علوم، تحقیقات و فناوری و تقویت روحیه تحقیق و تتبع و ترویج فکر خلاق و ارتقاء فرهنگ علم‌دوستی.

(ب) اعتلای موقعیت آموزشی، علمی و فنی کشور.

عرضه فناوری در داخل و خارج کشور و حمایت از صدور فناوری‌های تولیدشده در کشور و کمک به ایجاد انجمن‌ها و شرکت‌های غیردولتی علمی، تحقیقاتی و فناوری.

۸. تمهید سازوکارهای لازم برای ایجاد هم‌سویی میان فعالیت‌های آموزشی، تحقیقاتی و فناوری، تقویت ارتباط دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی با بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور.

۹. اتخاذ راهکارهای مناسب برای کمک به توسعه پژوهش و فناوری در بخش‌های غیردولتی.

۱۰. ارزیابی جامع عملکرد نظام ملی علوم، تحقیقات و فناوری شامل پیشرفت‌ها، شناخت موانع و مشکلات و تدوین و ارائه گزارش سالانه.

۱۱. اتخاذ تدابیر و ارائه پیشنهادها لازم جهت حفظ دانشمندان و محققان و تأمین امنیت شغلی آنان و استفاده بهینه از توانمندی‌های آنها.

ب) در زمینه اداره امور دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۱. پیشنهاد ضوابط و معیارهای کلی پذیرش دانشجو به مراجع ذیصلاح.

۲. تعیین راهکارهای لازم و برنامه‌ریزی و حمایت از ایجاد و گسترش دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی، مراکز تحقیقاتی و فناوری و دیگر مراکز فعالیت‌های علمی - پژوهشی همانند شهرک‌های تحقیقاتی، آزمایشگاه‌های ملی، موزه‌های علوم و فنون با استفاده از منابع دولتی و غیردولتی و مشارکت‌های مردمی متناسب با نیازها و ضرورت‌های کشور.

۳. برنامه‌ریزی اجرائی، آموزشی و تحقیقاتی متناسب با نیازها و تحولات علمی و فنی در جهان.

۴. تعیین ضوابط، معیارها و استانداردهای علمی مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی، رشته‌ها و مقاطع تحصیلی با رعایت اصول انعطاف، پویایی، رقابت و نوآوری علمی.

۵. نظارت بر فعالیت‌های دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور.

۶. ارزیابی مستمر فعالیت هرگونه واحد آموزش عالی و یا مؤسسه تحقیقاتی (اعم از دولتی و غیردولتی) و جلوگیری از ادامه فعالیت، تعلیق فعالیت و یا انحلال هر یک از آنها در صورت تخلف از ضوابط و یا ازدست‌دادن شرایط ادامه فعالیت بر اساس اساس‌نامه‌های مصوب.

۷. صدور مجوز تأسیس انجمن‌های علمی و حمایت و ارزیابی مستمر از فعالیت آنها بر اساس ضوابط مصوب مراجع ذیصلاح.

۸. تأیید اساسنامه و صدور مجوز تأسیس انجمن‌ها و تشکل‌های دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی و ارزیابی فعالیت آنها و اتخاذ تصمیم در مورد امکان ادامه فعالیت آنها بر اساس ضوابط و مقررات مراجع ذیصلاح.

۹. تأیید صلاحیت و صدور احکام اعضای هیئت‌های ممیزه، هیئت‌های امنا، هیئت‌های مؤسس، هیئت‌های گزینش اعضای هیئت علمی و هیئت‌های انتظامی، اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طبق ضوابط و مقررات موضوعه.

تبصره - انتخاب و تأیید رؤسای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی بر اساس مفاد مندرج در

وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی خواهد بود.

۱۰. ارزیابی و اعتبارسنجی علمی دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی به صورت مستقیم و یا از طریق حمایت از انجمن‌های مستقل علمی، تخصصی و فرهنگستان‌ها در ارزیابی علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات و انتشار نتایج در محافل علمی و ارائه گزارش سالانه به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی و سایر مراجع ذیصلاح.

۱۱. تأیید اساسنامه و صدور مجوز ایجاد یا توسعه هرگونه واحد آموزش عالی یا مؤسسه تحقیقاتی (اعم از دولتی یا غیردولتی)، رشته‌ها و مقاطع تحصیلی.

۱۲. ارزیابی سالانه عملکرد مالی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی دولتی.

۱۳. بررسی و پیشنهاد اولویت‌های تخصیص منابع در حوزه‌های علوم، تحقیقات و فناوری به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۱۴. توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی و اتخاذ تدابیر لازم به منظور نهادینه کردن همکاری‌ها و مبادلات علمی بین مراکز علمی - تحقیقاتی داخل کشور با مراکز علمی - تحقیقاتی منطقه‌ای و بین‌المللی در چارچوب ضوابط و مقررات مصوب مراجع ذیصلاح.

تبصره - دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی مجازند با تصویب هیئت‌امنا و تأیید وزیر ذی‌ربط روابط تحقیقاتی، علمی و فنی با مؤسسات و مراکز صنعتی و سازمان‌های مشابه خارجی برقرار نمایند و یا به عضویت مؤسسات و سازمان‌های مذکور درآیند. حق عضویت مراکز مذکور در این قبیل

مؤسسات با تصویب هیئت امناء قابل پرداخت خواهد بود.

۱۵. صدور مجوز «تأسیس دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی دولتی و غیردولتی با مشارکت دانشگاه‌ها و مراکز علمی خارج از کشور» بر اساس ضوابط مصوب مراجع ذیصلاح.

(ج) سایر موارد:

۱. مشارکت فعال در فرایند سیاست‌گذاری نظام آموزش و توسعه نیروی انسانی کشور به منظور ایجاد هماهنگی لازم بین برنامه‌های سطوح مختلف آموزش کشور.

۲. مشارکت در تعیین اولویت‌های توسعه منابع انسانی کشور و ارائه نتایج حاصل‌شده به دستگاه‌های ذی‌ربط به منظور هدایت منابع در جهت اولویت‌های مذکور.

۳. ارزیابی و تأیید اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌ها با همکاری سایر مراکز علمی و تحقیقاتی کشور به منظور فراهم نمودن زمینه حمایت از حقوق مالکیت معنوی و ثبت در مراجع ذی‌ربط. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون، آیین‌نامه اجرایی این جزء را تهیه و جهت تصویب تقدیم هیئت‌وزیران نماید.

۴. تعیین ضوابط ارزشیابی علمی مدارک فارغ‌التحصیلان و تأیید ارزش علمی مدارک دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی (دولتی یا غیردولتی) داخل کشور به استثنای گروه پزشکی تعیین ضوابط مربوط به تشخیص ارزش علمی، گواهینامه‌های آموزش عالی و پژوهش‌های علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی خارجی و تعیین ارزش مدارک مذکور به استثنای گروه پزشکی.

تبصره - اجرای مفاد این جزء در

خصوص دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی (دولتی و غیردولتی) در گروه پزشکی به عهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است.

۵. برنامه‌ریزی برای شناسایی و حمایت از شکوفایی استعدادها درخشان و هدایت آنها به سمت اولویت‌های راهبردی کشور در زمینه علوم، تحقیقات و فناوری در چارچوب مقررات مصوب مراجع ذیصلاح.

۶. برنامه‌ریزی برای جذب متخصصان ایرانی داخل و خارج از کشور جهت همکاری علمی، تحقیقاتی و فناوری.

تبصره - وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجازند از اعضای هیئت علمی و محققان غیرایرانی خارج از کشور به منظور استفاده از خدمات علمی و تحقیقاتی دعوت به کار نمایند.

۷. اداره امور دانشجویان ایرانی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی خارج از کشور و ایجاد زمینه‌های علمی و فنی متقابل از طریق اعزام رایزن‌های علمی با هماهنگی وزارت امور خارجه.

۸. اهتمام در معرفی میراث علمی تمدن ایرانی و اسلامی و گسترش زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی خارج از کشور.

۹. همکاری در اعتلای فرهنگ، اخلاق و معنویت اسلامی در مجامع علمی دانشگاهی و در جامعه.

۱۰. ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی به جامعه و بخش‌های مختلف در زمینه سیاست‌ها، اولویت‌ها و برنامه‌ها و عملکردهای آموزش عالی، تحقیقات و فناوری.

۱۱. نمایندگی دولت در مجامع و سازمان‌های بین‌المللی و برقراری ارتباطات لازم در حوزه مأموریت‌ها و

اختیارات وزارتخانه.

۱۲. انجام امور مربوط به کمیسیون

ملی یونسکو

سیر تحولی نظام آموزش عالی بر اساس دانشگاه‌های «آموزش‌محور»، «پژوهش‌محور»، «کارآفرین» و «دانشگاه‌های جامعه‌محور و مسئله‌محور»، دچار تغییر نسل می‌شود. باتوجه‌به اینکه نسل چهارم دانشگاه‌ها بر مسئولیت اجتماعی این نهاد تأکید می‌کند؛ لذا یکی از اصلی‌ترین وظایف و کارکردهای دانشگاه، توجه به توسعه آگاهی علمی و فرهنگی و کوشش برای چاره‌اندیشی بر سر مسائل و چالش‌های مختلفی است که در عرصه‌های متنوع فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی پیش روی جامعه ملی، محلی و بین‌المللی ایران وجود دارد.

گزارش پیش‌رو بر اساس شاخص‌های مطرح شده در چهار نسل دانشگاه تدوین شده است:

- شاخص‌های کمی مربوط به دانشگاه آموزش‌محور
- شاخص‌های مرتبط با دانشگاه پژوهش‌محور
- شاخص‌های مربوط به دانشگاه کارآفرین
- شاخص‌های مربوط به دانشگاه جامعه‌محور و مسئله‌محور
- تعامل فعال و اثربخش علمی فرهنگی با محیط منطقه‌ای و بین‌المللی
- فضای آزاداندیشی و پرسش‌گری در دانشگاه‌ها

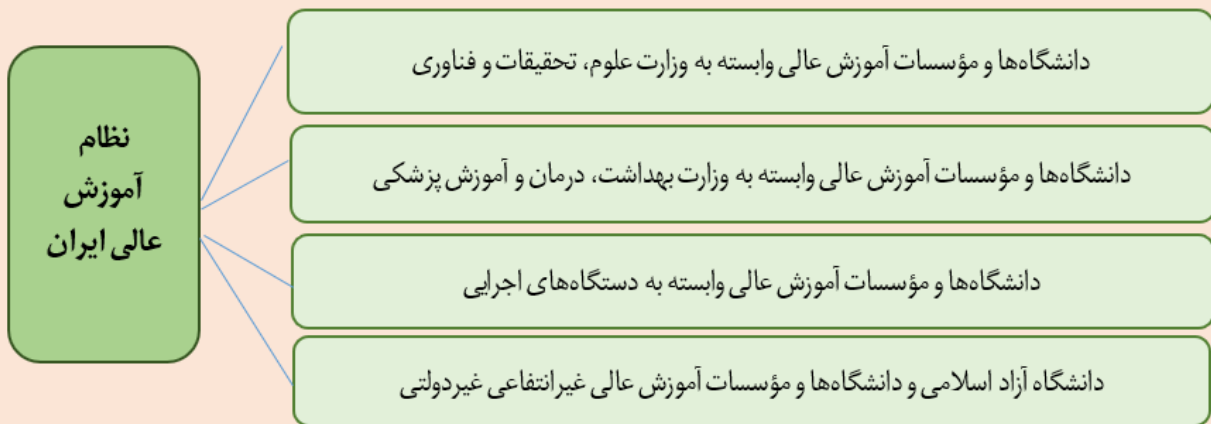
۲

زیرنظام‌های دانشگاهی در ایران حسب مأموریت و وابستگی سازمانی

ذیل است:
دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به دستگاه‌های اجرایی دولتی دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی

بازنگری در روش‌های تربیت و پژوهش و پاسخگو بودن متقاضیان از منظر کارآفرینی توجه نمایند. علاوه بر آن، ظهور نظریه‌های؛ یادگیری مشارکتی، یادگیری فعال، و تأکید بر بعد اجتماعی و تجارب زیسته زندگی و کار موجب بازنگری و بازسازی روش‌های یادگیری و تحقیق شده است. به همین منظور، الگوهای مختلفی از مؤسسات آموزش عالی حسب مأموریت و وابستگی‌های نهادی در کشورهای مختلف ظاهر گشته است. بر این مبنا، برخی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین زیرنظام‌های آموزش عالی در ایران مشتمل بر موارد

تنوع مؤسسات آموزش عالی یکی از بحث‌های مهم سیاست‌گذاری و تحقیق است. چنین تنوعی طیف وسیعی از ساختارها و توانمندی‌های مؤسسات آموزش عالی تا نیازهای ذی‌نفعان در سطوح مختلف بین‌المللی، ملی و محلی را پوشش می‌دهد. به هر ترتیب، در شرایط موجود با توجه به تبدیل شدن جامعه به «جامعه دانش‌بنیان» تقاضای اجتماعی و اقتصادی برای دانش و مهارت‌ها گسترش کمی و کیفی فراوانی داشته است، لذا مؤسسات آموزش عالی در چنین محیط رقابتی در عرصه علم و مهارت، ناگزیرند به

مدیریت در دانشگاه‌های کشور منبعث از قانون هیئت‌امنا و احکام دائمی برنامه‌های توسعه

استخدامی و تشکیلاتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و همچنین فرهنگستان‌های تخصصی فقط مشمول این ماده و تبصره‌های آن است. بر همین اساس هیئت‌های امنا تشکیل و در خصوص امور راهبردی دانشگاه‌ها حسب شرایط خاص دانشگاه، منطقه و جغرافیایی و دیگر مؤلفه‌های مرتبط تصمیم می‌گیرد. بنابراین حکمرانی در آموزش عالی کشور مبتنی بر برنامه‌ریزی و نظارت بر اساس تصمیمات هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهش و فناوری صورت می‌پذیرد و از این نظر دانشگاه دارای استقلال در تصمیم و اقدام در چارچوب قوانین عمومی کشور می‌باشد.

مسلح می‌رسد، عمل می‌کنند. تبصره ۱- اعتبارات اختصاص یافته از منابع عمومی دولت به این مراکز و مؤسسات، کمک تلقی و بعد از پرداخت، به هزینه قطعی منظور می‌شود و بر اساس بودجه تفصیلی مصوب هیئت‌امنا و با مسئولیت آنها قابل هزینه است. تبصره ۲- هرگونه استخدام جدید از محل منابع عمومی و توسعه تشکیلات اداری منوط به تأیید وزیران علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (حسب مورد) و سازمان اداری و استخدامی کشور است. تبصره ۳- هیئت‌امنا بر اساس ماده (۱۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ نمی‌تواند علاوه بر آنچه که از محل منابع عمومی و درآمدهای اختصاصی برای دانشگاه‌ها و مراکز مزبور پادار می‌شود، تعهد جدیدی برای سال تصمیم‌گیری و سال‌های بعد مصوب کند. تبصره ۵- هرگونه اصلاح ساختار و مقررات مالی، اداری، معاملاتی،

ماده «۱» قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور و تبصره‌های «۱»، «۲»، «۳» و «۵» آن ماده ۱. دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها و پارک‌های علم و فناوری که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی‌ربط می‌باشند، بدون رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به‌ویژه قانون محاسبات عمومی کشور، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها و فقط در چهارچوب مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی مصوب هیئت امنا که حسب مورد به تأیید وزیران علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و در مورد فرهنگستان‌ها به تأیید رئیس‌جمهور و در مورد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی وابسته به نیروهای مسلح به تأیید رئیس ستاد کل نیروهای

تعداد هیئت‌امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی

ردیف	عنوان	تعداد هیئت‌های امنا
۱	هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۸۳ هیئت‌امنا
۲	هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی	۷۸ هیئت‌امنا
۳	هیئت‌های امنای مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی	تعداد کل مؤسسات
		تعداد مؤسسات دارای هیئت‌امنا
	جمع کل تعداد هیئت‌های امنا	۴۷۳ هیئت‌امنا

در سایه برنامه‌ریزی و ممیزی فعالیت‌های اعضای هیئت‌علمی در ارتقای کیفیت دانشگاه دارای اهمیت خاص می‌باشد. جدول ۲ تعداد هیئت‌های ممیزه در دانشگاه‌های کشور را نشان می‌دهد.

به اعضای هیئت‌علمی از نظر ترفیح، ارتقا، هیئت‌های ممیزه تشکیل و در دولت‌های یازدهم و دوازدهم سعی شده تا در این بخش به‌دوراز حواشی و سوگیری‌های مختلف نسبت به تنظیم امور در حوزه فعالیت‌های اعضای هیئت‌علمی اقدام نماید. شایان‌ذکر است که تنظیم روابط دانشگاهی

در دولت‌های یازدهم و دوازدهم اصلی‌ترین راهبرد هیئت‌امنا‌های دانشگاه‌های سراسر کشور تدوین برنامه راهبردی بلندمدت برای تحقق اهداف و مأموریت‌های پیش‌بینی شده در اساسنامه و اسناد بالادستی بوده است. همچنین به‌منظور انتظام امور مربوط

تعداد و نوع وابستگی هیئت‌های ممیزه

ردیف	عنوان	تعداد هیئت‌های ممیزه
۱	هیئت‌های ممیزه مستقل و منصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت متبوع	۶۰
۲	هیئت‌های ممیزه وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی	۱۹
۳	هیئت‌های ممیزه مرکزی	۱
	جمع کل	۸۰

شرکت‌کنندگان و پذیرفته‌شدگان در دانشگاه‌های وابسته به وزارت عتف را در دولت‌های یازدهم و دوازدهم نشان می‌دهد. از مجموع یافته‌های مندرج در جدول ۳ می‌توان دریافت که خانم‌ها در ۸ سال گذشته همواره حدود ۴۵ درصد از پذیرفته‌شدگان در مقاطع مختلف تحصیلی را تشکیل می‌داده‌اند.

ورود به آموزش عالی ایران از طریق سنجش‌های علمی صورت می‌پذیرد. هرچند که در سال‌های اخیر امکان سنجش توانمندی‌های داوطلبان از طریق بررسی عملکرد و سوابق علمی و تحصیلی ایشان نیز فراهم آمده و برخی پذیرش‌ها در برخی دانشگاه‌ها وابسته به وزارت عتف از این طریق نیز انجام می‌شود. جدول ۳ روند

روند تعداد داوطلبان و پذیرفته‌شدگان در دانشگاه‌ها و مؤسسات وابسته به وزارت عتف

سال آزمون	شرکت‌کننده			پذیرفته‌شده		
	کل	مرد	زن	کل	مرد	زن
۹۲	۶۲۶۰۹۲	۳۹/۴	۲۳۷۲۸	۳۰۸۸۸۷	۵۹/۲	۲۱۳۲۲۸
۹۳	۵۹۷۸۲۳	۳۹/۸	۲۳۳۲۶	۲۷۲۷۹۰	۵۸/۴	۱۹۴۰۳۱
۹۴	۵۵۴۲۵۷	۳۹/۶	۲۴۸۵۹۴	۲۴۸۵۹۴	۵۸/۰	۱۷۹۸۸۴
۹۵	۵۴۴۰۲۷	۳۹/۳	۲۲۷۳۲۲	۸۹۶۰۳۳	۵۷/۰	۱۷۱۵۰۸
۹۶	۵۵۵۱۹۸	۳۹/۶	۲۸۲۹۵۹	۲۱۳۸۹۳	۵۶/۵	۱۶۴۸۲۴
۹۷	۶۵۳۶۶۱	۳۹/۱	۲۲۰۳۸۰	۱۰۷۴۰۴۱	۵۷/۴	۱۷۴۶۲۶
۹۸ با آزمون	۷۱۹۱۲۵	۴۰/۵	۲۸۰۸۲۲	۱۰۴۲۳۸	۵۴/۴	۸۷۲۲۰
۹۸ با سوابق تحصیلی	۱۶۵۶۹۲	۴۲/۱	۲۸۶۱۶۵	۲۸۶۱۶۵	۵۶/۹	۱۰۶۶۴۱
۹۹ با آزمون	۶۹۴۲۴۰	۴۰/۵	۲۷۱۸۶۵	۱۱۶۶۱۰۵	۵۳/۷	۸۸۰۳۶
۹۹ با سوابق تحصیلی	۱۵۱۷۱۵	۴۱/۰	۲۵۷۲۳۸	۱۳۲۳۵۵	۵۸/۱	۹۵۹۸۴

سال ۹۸ بیش از ۲۹/۲۰ درصد قبولی در این مقطع تحصیلی گزارش شده است که علی‌رغم کاهش داوطلب نشان‌دهنده افزایش ظرفیت پذیرش می‌باشد (جدول ۴).

همچنین روند شرکت و پذیرش داوطلبان در مقطع کارشناسی ارشد در دولت‌های یازدهم و دوازدهم همواره صعودی بوده است به نحوی که در سال ۹۲ بیش از ۱۴/۱۵ درصد و در

تعداد شرکت‌کنندگان و در قبولی در آزمون کارشناسی ارشد

سال	تعداد شرکت‌کننده	ظرفیت	تعداد پذیرفته‌شدگان	درصد قبولی
۱۳۹۲	۸۱۱۸۶۰	۱۰۰۰۹۵	۱۱۴۸۹۷	۱۴/۱۵
۱۳۹۳	۸۶۸۸۷۹	۹۹۶۵۵	۱۳۸۵۱۸	۱۵/۹۴
۱۳۹۴	۷۱۸۳۳۹	۱۲۶۰۵۸	۱۸۳۵۲۹	۲۵/۵۵
۱۳۹۵	۶۱۷۲۴۱	۱۷۲۰۵۰	۲۰۴۸۵۶	۳۳/۱۹
۱۳۹۶	۷۵۹۷۵۶	۱۶۹۹۹۷	۲۲۸۱۴۱	۳۰/۰۳
۱۳۹۷	۶۱۰۴۴۷	۱۵۸۹۲۳	۱۹۰۶۵۹	۳۱/۲۳
۱۳۹۸	۵۱۹۵۳۲	۱۵۹۱۸۵	۱۵۱۷۱۱	۲۹/۲۰
۱۳۳۹	۵۱۲۳۳۳	۱۶۱۰۰۰	۱۵۷۵۱۲	۳۰/۸۲

۴

سنجش علمی

درصد قبولی در آزمون‌های دوره دکتری نشان‌دهنده روندی پایدار در سال‌های دولت‌های ۱۱ و ۱۲ می‌باشد هرچند چشمگیری داشته است (جدول ۵).

تعداد شرکت‌کنندگان کاهش

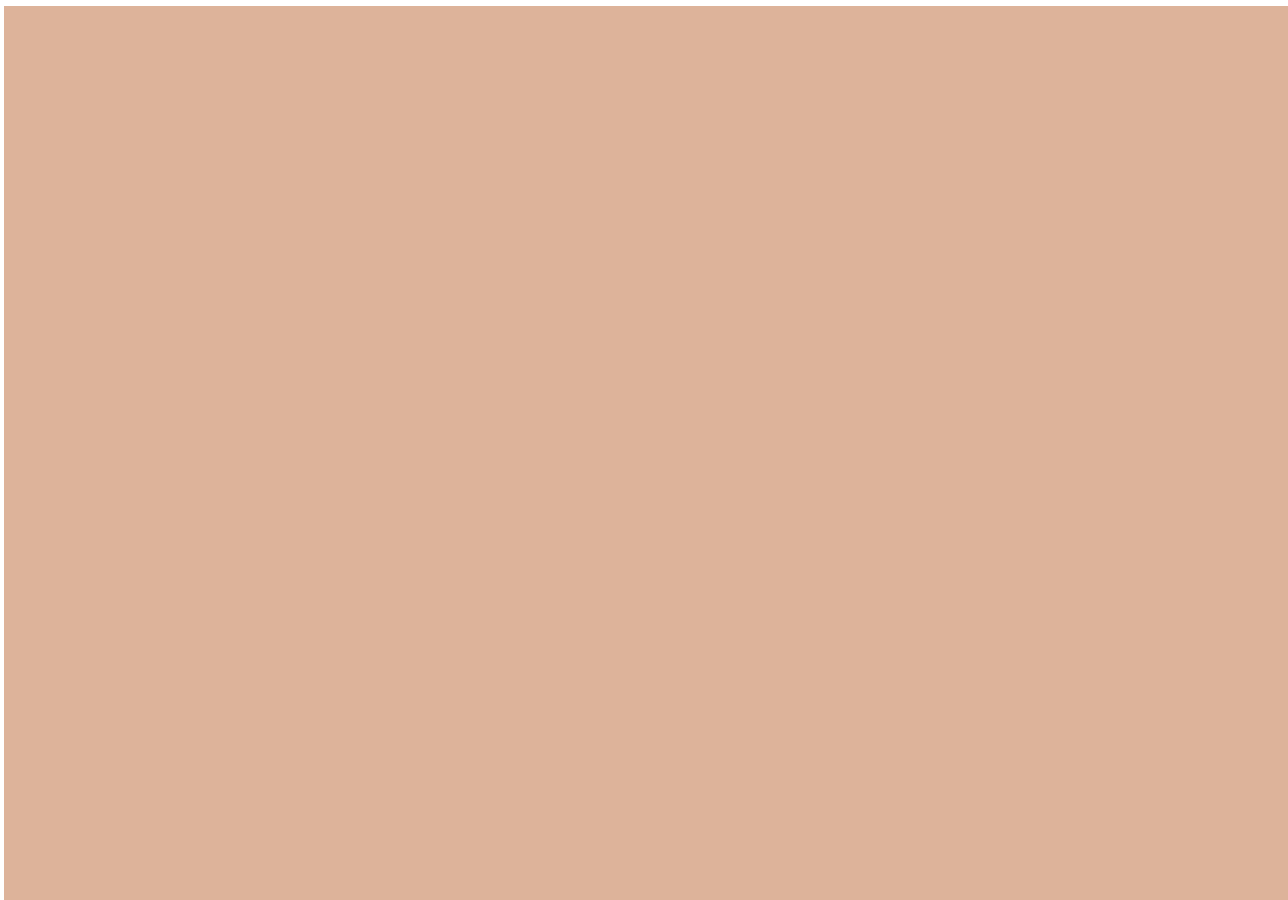
تعداد شرکت‌کنندگان و درصد پذیرفته‌شدگان در آزمون دکتری

سال	تعداد شرکت‌کننده	ظرفیت مرحله اصلی	ظرفیت مرحله تکمیل ظرفیت	تعداد پذیرفته‌شده	درصد قبولی
۱۳۹۲	۱۷۶۳۶۱	۱۰۸۸۷	۱۷۴۳	۱۱۴۴۰	۶/۴۹
۱۳۹۳	۱۹۴۴۹۷	۱۲۳۷۱	۶۴۱	۱۱۹۹۰	۶/۱۷
۱۳۹۴	۱۶۴۵۸۷	۱۲۳۰۸	۷۴۷	۱۰۷۰۰	۶/۵۰
۱۳۹۵	۱۲۷۷۲۵	۱۳۳۸۷	۱۲۹۸	۱۰۴۴۲	۸/۱۸
۱۳۹۶	۲۱۲۹۴۲	۱۴۵۳۴	۱۹۰۳	۱۲۹۳۲	۶/۰۷
۱۳۹۷	۱۸۷۸۲۲	۱۴۲۳۰	-	۱۱۱۱۷	۵/۹۲
۱۳۹۸	۱۶۳۳۲۲	۱۴۳۸۰	-	۱۰۵۳۲	۶/۴۵
۱۳۹۹	۱۲۴۶۰۸	۱۴۰۷۷	-	در مرحله بررسی و جمع بندی نهایی قرار دارد.	در مرحله بررسی و جمع بندی نهایی قرار دارد.

المپیادهای دانشجویی و ... را با رعایت کلیه موازین علمی برگزار می‌کند که به‌منظور رعایت اختصار از درج همه آنها در این گزارش خودداری شده است.

برای طی کردن مراحل بعدی به دانشگاه‌ها معرفی کند. همچنین سازمان سنجش آموزش کشور هر ساله چندین آزمون دیگر مثل آزمون زبان، آزمون استخدامی دستگاه‌های اجرایی، آزمون دوره‌های کاردانی به کارشناسی،

شایان‌ذکر است که در سال ۹۹ علی‌رغم بروز مشکل همه‌گیری کرونا و به تعویق افتادن برگزاری آزمون ورودی، سازمان سنجش موفق شد تا با رعایت کلیه موازین بهداشتی، آزمون‌های مختلف را برگزار و قبول‌شدگان را

شاخص‌های کمی

مربوط به دانشجویان در حال تحصیل و آموزش

مثال، کاهش ۱۱ درصدی در تعداد دانشجویان دانشگاه پیام‌نور پدید آمده و در باقی زیرنظام‌ها نیز افزایش چشم‌گیری اتفاق نیافته است.

ادامه تحصیل که به دلیل گذر از پیک جمعیتی رخ داده است در وزارت عتف از ۱۴/۶ درصد در سال ۹۲ به ۲۱/۴ درصد در سال ۹۹ افزایش یافته است. این در حالی است که برای

در جدول ۶ آمار دانشجویان در حال تحصیل در کلیه زیرنظام‌های آموزش عالی کشور نشان داده شده است. همان گونه که ملاحظه می‌شود نرخ پذیرش علی‌رغم کاهش داوطلب برای

روند دانشجویان در حال تحصیل در زیرنظام‌های آموزش عالی کشور

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	دستگاه اجرایی
۲۱/۴	۲۰/۲	۱۸/۸	۱۶/۹	۱۶/۱	۱۳/۷	۱۴/۲	۱۴/۶	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۶/۶	۶/۱	۵/۶	۴/۹	۴/۴	۳/۷	۳/۶	۳/۶	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۲/۱	۱/۳	۱	۱/۴	۱/۶	۱/۳	۰	۰	دانشگاه فرهنگیان
۵/۸	۴/۶	۶/۱	۴/۸	۴/۶	۳/۸	۳/۶	۳/۸	دانشگاه فنی و حرفه‌ای
۱۲/۸	۱۳/۴	۱۲/۶	۱۳/۴	۱۵/۶	۱۶/۳	۲۱/۳	۲۳/۲	دانشگاه پیام‌نور
۷/۱	۹/۴	۹/۸	۱۱/۶	۱۱/۲	۱۷	۱۵/۱	۹/۳	دانشگاه جامع علمی کاربردی
۰/۷	۰/۷	۰/۶	۰/۸	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۸	سایر دستگاه‌های اجرایی
۳۵/۳	۳۵/۶	۳۶/۷	۳۷/۸	۳۷/۳	۳۵	۳۲/۴	۳۴/۷	دانشگاه آزاد اسلامی
۸/۲	۸/۸	۸/۸	۸/۳	۸/۷	۸/۶	۹/۱	۱۰/۱	مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	مجموع

جدول شماره ۷ تعداد دانشجویان فعلی کشور در کلیه زیرنظام‌های آموزش عالی کشور در مقاطع تحصیلات تکمیلی نشان داده شده است. همان گونه که ملاحظه می‌شود در دولت‌های یازدهم و دوازدهم نرخ دانشجویان تحصیلات تکمیلی از ۱۱/۸ درصد در شروع دوره به ۲۰/۸ درصد افزایش یافته و این یک افزایش خیره‌کننده محسوب می‌شود و در آینده کشور نقش مهمی در توسعه اقتصاد دانش‌پایه شدن برعهده خواهد داشت. این مهم البته با برنامه‌ریزی محقق می‌شود.

تعداد و درصد دانشجویان تحصیلات تکمیلی در فاصله سال‌های ۹۲-۹۹ در دانشگاه‌های کشور

سال	دانشجویان دوره کارشناسی ارشد		دانشجویان دوره دکتری تخصصی		دانشجویان تحصیلات تکمیلی		تعداد کل دانشجویان
	تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	
۱۳۹۲	۴۵۴۹۷۸	۱۰/۴	۵۸۶۸۳	۱/۳	۵۱۳۶۶۱	۱۱/۸	۴۳۷۷۹۰۱
۱۳۹۳	۵۸۰۰۰۰	۱۲/۴	۷۳۴۳۷	۱/۶	۶۵۴۴۳۷	۱۳/۹	۴۶۸۵۳۸۶
۱۳۹۴	۷۲۲۲۵۲	۱۵	۹۴۴۳۲	۲	۸۱۶۶۸۴	۱۷	۴۸۱۱۵۸۱
۱۳۹۵	۷۷۴۷۶۶	۱۷/۸	۱۱۵۱۹۱	۲/۶	۸۸۹۹۵۷	۲۰/۵	۴۳۴۸۳۸۳
۱۳۹۶	۷۶۴۳۷۰	۱۸/۸	۱۴۰۵۵۸	۳/۵	۹۰۴۹۲۸	۲۲/۲	۴۰۷۳۸۲۷
۱۳۹۷	۶۵۶۲۸۷	۱۸/۱	۱۴۱۰۷۸	۳/۹	۷۹۷۳۶۵	۲۲/۱	۳۶۱۶۱۱۴
۱۳۹۸	۵۹۸۸۹۰	۱۷/۸	۱۵۲۰۰۶	۴/۵	۷۵۰۸۹۶	۲۲/۳	۳۳۷۳۳۸۸
۱۳۹۹	۵۱۳۳۴۲	۱۶/۱	۱۴۷۴۰۹	۴/۶	۶۶۰۷۵۱	۲۰/۸	۳۱۸۲۹۸۹

بررسی نرخ ثبت‌نام ناخالص آموزش عالی یا نرخ پوشش آموزش عالی که از تقسیم تعداد کل دانشجویان به جمعیت ۱۸ تا ۲۴ سال، ضرب در ۱۰۰ حاصل می‌شود، از شاخص‌های مهم میزان دسترسی به آموزش عالی در کشورها است. این شاخص در کشور ایران در دولت‌های یازدهم و دوازدهم دارای تغییرات چشمگیر مثبت بوده و مقدار آن از ۴۱/۶ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۵۰/۶ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته و بر اساس برآوردها بیش از ۴۱/۳ درصد در سال ۱۳۹۹ بوده است.

نرخ ثبت‌نام ناخالص آموزش عالی یا نرخ پوشش آموزش عالی

جمع	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
جمع	۴۱/۶	۴۷/۱	۵۱/۲	۵۰/۶	۴۹/۳	۴۵/۲	۴۳/۱	۴۱/۳
مرد	۴۲/۱	۴۸/۶	۵۴/۱	۵۳/۹	۵۲/۴	۴۷/۵	۴۴/۴	۴۱/۷
زن	۴۱	۴۵/۶	۴۸/۱	۴۷/۲	۴۶	۴۲/۸	۴۱/۸	۴۰/۹

بررسی این شاخص در بین جمعیت زنان و مردان نیز نشان‌دهنده آن است که مقدار این شاخص در بین جمعیت زنان ۱۸ تا ۲۴ ساله از ۴۱ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۴۸/۱ درصد در سال ۱۳۹۴ افزایش و سپس با روندی کاهشی به ۴۰/۹ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. در بین مردان مقدار این شاخص از ۴۲/۱ درصد به ۵۳/۹ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش و پس از آن با کم شدن جمعیت دانشجویی به ۴۱/۷ درصد کاهش یافته است.

بررسی تعداد مراکز آموزش عالی کشور نشان می‌دهد، در صورتی که همه واحدهای یک دانشگاه را یک واحد دانشگاهی مستقل در نظر بگیریم (برای مثال دانشگاه آزاد اسلامی به‌تنهایی بیش از ۵۰۰ واحد دانشگاهی در کل کشور تأسیس کرده است) آنگاه تعداد واحدهای دانشگاهی کشور از ۲۶۵۴ واحد در سال ۹۲ بوده و به ۲۵۳۹ واحد در سال ۹۹ کاهش یافته است. این در حالی است که تعداد دانشگاه‌های وابسته به وزارت عتف از ۱۴۳ واحد در سال ۹۲ به ۱۴۱ واحد در سال ۹۹ کاهش یافته و روند ساماندهی دانشگاه‌ها در وزارت عتف در دولت‌های یازدهم و دوازدهم تحت یک برنامه منسجم ادامه دارد. از جمله مهم‌ترین اقدام‌ها در روند ساماندهی و آمایش آموزش عالی، مشخص شدن دانشگاه معین هر استان و الزام به هماهنگی

شگرف یافته و به‌خوبی اصلاح شده است، برخی موارد به شرح جدول ۹ است.

تعداد و هرم اعضای هیئت‌علمی از نظر رتبه دانشگاهی در دانشگاه‌های کشور اشاره کرد. این حوزه در دولت‌های یازدهم و دوازدهم تحولی

بین همه واحدهای دانشگاهی استان با دانشگاه معین می‌باشد. - از جمله دیگر شاخص‌های ارزشمند در آموزش عالی کشور می‌توان به

روند تغییرات هرم علمی در ۸ سال گذشته از ۹۲-۹۹

ردیف	موضوع	۹۲	۹۹
۱	تعداد اعضای هیئت علمی	۶۸۵۵۲	۸۲۲۱۸
۲	عضو هیئت علمی زن	۱۵۶۴۴	۲۴۰۳۲
۳	عضو هیئت علمی در مرتبه استاد	۳۰۰۷	۶۸۵۴
۴	عضو هیئت علمی در مرتبه دانشیار	۶۷۸۹	۱۳۸۴۳
۵	عضو هیئت علمی در مرتبه استادیار	۲۸۳۱۹	۴۴۳۲۹
۶	عضو هیئت علمی در مرتبه مربی	۲۹۰۲۱	۲۲۹۹۰
۷	عضو هیئت علمی در مرتبه مربی آموزشیار	۱۴۱۶	۲۰۱

در آموزش عالی کشور روی دهد و بخش عمده‌ای از آموزش‌های به‌صورت الکترونیکی ارائه شود. ارزیابی‌ها حاکی از آن است که بیش از ۹۵ درصد از دروس دانشگاهی در این زمان با روش‌های نوین مجازی آموزش داده‌شده و علی‌رغم پیش‌بینی‌های اولیه آموزش عالی هرگز تعطیل نشده و با استفاده از روش‌های مبتنی بر فناوری‌های مجازی هم از نظر زیرساختی و هم از نظر نرم‌افزاری توانست خود را هماهنگ نماید. این تجربه باتوجه‌به موفقیت‌های حاصله در دوران پسا‌کرونا مورد توجه قرار خواهد گرفت.

به کل اعضای هیئت‌علمی تمام‌وقت آموزش عالی نیز افزایش یافته و از ۲۹/۵ درصد به ۳۰/۸ درصد رسیده است. این افزایش تغییرات مثبتی در شاخص تعداد دانشجویان وزارت علوم (حضور، نیمه‌حضور و غیرحضور) به هیئت‌علمی تمام‌وقت به وجود آورده و مقدار این شاخص را از نسبت ۳۰ دانشجوی به هر عضو هیئت‌علمی تمام‌وقت به ۲۵ نفر بهبود داده است.

- بروز پدیده جدید و همه‌گیری سهمگین بیماری کرونا سبب شد تا در سال ۹۹ یک اتفاق جدید دیگر

همان‌گونه که در جدول ۹ ملاحظه می‌شود، با افزایش به‌کارگیری در مراتب استاد، دانشیار و استادیار، به‌کارگیری در مرتبه مربی و مربی آموزشیار کاهش یافته و همچنین روند استخدام اعضای هیئت‌علمی زن در آموزش عالی کشور چشمگیر است. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که جمعیت هیئت‌علمی تمام‌وقت دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ با متوسط نرخ رشد ۲/۴ درصد از ۲۰۲۲۹ نفر به ۲۶۸۶۷ نفر افزایش یافته است. در این بازه زمانی سهم هیئت‌علمی تمام‌وقت دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم،

یکی دیگر از مأموریت‌های مهم وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. مطابق با قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری وظایف مهمی در بخش‌های پژوهش، توسعه فناوری و نوآوری برای وزارت تعیین شده است. از سال ۱۳۹۲ و با شروع دولت تدبیر و امید، فعالیت‌های این وزارت با تأکید بر انجام اقدامات مؤثر و کارآمد در راستای سیاست‌های کلی علم و فناوری، نقشه جامع علمی کشور و اسناد بالادستی پیگیری و اجرایی شده است.

- مجموعه اقدام‌ها در حوزه پژوهش و فناوری نشان‌دهنده توفیق‌های درخور توجه در این بخش است به ترتیبی که بررسی و رصد تولیدات علمی کشور از سال ۱۳۹۲ تاکنون که دربرگیرنده برنامه‌ها، اقدامات و سیاست‌های دو دولت یازدهم و دوازدهم در حوزه پژوهش و فناوری کشور می‌باشد، حکایت از آن دارد که اعمال این سیاست‌ها و برنامه باعث شده است که کشور ایران بتواند از جایگاه ۱۸ جهانی به جایگاه ۱۵ جهانی ارتقاء یابد (به استناد پایگاه اسکوپوس). این در حالی است که گزارش پایگاه وب آف ساینس در همین بازه زمانی حکایت از ارتقاء از جایگاه ۲۱ جهان در سال ۱۳۹۱ به جایگاه ۱۴ جهان در سال ۱۳۹۹ دارد. همچنین تولید ۶۵۶۷۶ مقاله در سال ۱۳۹۹ به استناد پایگاه اسکوپوس در مقایسه با ۴۰۸۷۱ مقاله منتشر شده در سال ۱۳۹۱ حکایت از یک رشد ۵۸/۷ درصدی است. به استناد پایگاه وب آف ساینس، سهم ایران از تولید مقالات جهان از ۱/۳٪ در سال ۱۳۹۱ به ۲/۲۵ درصد در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. این در حالی است که آمار اعلام‌شده از نظر پایگاه اسکوپوس، سهم ایران از کل تولید علم در جهان را برای سال ۱۳۹۸

برابر ۱/۹۴٪ گزارش نموده است اما نکته بااهمیت‌تر افزایش سهم کشور در میزان مقالات برتر جهان در طول این سال‌ها می‌باشد به نحوی که این سهم برای سال ۱۳۹۱ تنها برابر ۰/۷۱٪ بود ولی در سال ۱۳۹۶ به ۱/۹۶٪ و در سال ۱۳۹۸ به عدد ۳/۳۸ ارتقاء یافت که یک پیشرفت شگرف در این زمینه بوده است؛ چراکه این سهم به ترتیب رشد ۱۷۶ درصدی و ۳۷۶ درصدی را نسبت به سال مبنا نشان می‌دهد.

- در کنار افزایش تعداد مقالات، کیفیت مقالات منتشرشده نیز در دولت‌های یازدهم و دوازدهم رشد مناسبی دارد. بررسی رتبه استنادی مقالات کشور که گویایی میزان مقبولیت مقالات علمی محققین در بین محققین سایر کشورهاست حکایت از ارتقاء رتبه جهانی کشور در طول این هشت سال می‌باشد. ارتقاء از رتبه ۲۲ جهانی در سال ۱۳۹۱ به جایگاه ۱۵ در سال ۱۳۹۸ (به استناد پایگاه اسکوپوس) به‌وضوح گویای این میزان پیشرفت است. همچنین افزایش میزان شاخص اچ (H Index) کشور که گواهی بر میزان حداقل استنادات کشور در طول سال می‌باشد نیز نشان می‌دهد که حداقل تعداد استنادات به مقالات محققین ایرانی در طول این سال‌ها افزایش چشم‌گیری داشته است به‌گونه‌ای که از رتبه ۵۱ در سال ۱۳۹۱ به رتبه ۴۱ جهان در سال ۱۳۹۸ رسید و این نشان از ارتقاء کیفی مقالات محققین ایرانی و افزایش اعتبار مقالات آنها در بین سایر محققین جهان می‌باشد. تعداد مقالات محققین ایرانی نیز که در طول این چند سال جزء مقالات یک درصد برتر (پر استناد) قرار گرفته‌اند نیز هر ساله رشد چشم‌گیری داشته است به نحوی که نسبت این رشد در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۱

شاخص‌های مربوط به پژوهش

برابر ۲۲۶ درصد و در سال ۱۳۹۸ برابر ۵۵۵ درصد بود. همین امر باعث گردید که جایگاه کشور از رتبه ۳۷ در سال ۱۳۹۱ به جایگاه ۱۷ در سال ۱۳۹۸ ارتقاء پیدا کند. همچنین تعداد مقالات داغ پژوهشگران ایرانی به گزارش پایگاه وی آف ساینس از ۱۵ مقاله در سال ۱۳۹۳ به ۱۱۹ مقاله (۸ برابر) در سال ۱۳۹۸ ارتقاء یافته است که نشان از ارتقاء کیفی مقالات محققین کشور می‌باشد.

- یکی از شاخص‌های مهم که نشان‌دهنده ارتقاء سطح علمی هر جامعه می‌باشد، نسبت تعداد پژوهشگران به جمعیت هر کشور است که بررسی این شاخص برای ایران نشان از یک رشد چشمگیر در طول دولت‌های یازدهم و دوازدهم داشته است. در سال ۱۳۹۱ این نسبت برابر ۱۵۰۵ نفر در میلیون بوده است در حالی که در سال ۱۳۹۸ این نسبت به ۲۸۷۰ نفر در میلیون ارتقاء یافته است (رشد ۹۰ درصدی). نسبت تولیدات علمی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها در سال ۱۳۹۱ برابر ۰/۶۱ و در سال ۱۳۹۸ برابر ۰/۷۵ می‌باشد که نشان از یک رشد ۲۲/۹۵ درصدی در طول این مدت دارد. از دیگر شاخص‌های اصلی کیفیت در نظام آموزش عالی تعداد دانشگاه‌های کشور در نظام رتبه‌بندی بین‌المللی است. بر همین اساس بررسی نظام‌های ارزیابی رتبه‌بندی دانشگاه‌های معتبر جهان همچون تایمز، شانگهای، لایدن و ... نشان می‌دهد که در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۹ تعداد دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی ایرانی که توانستند در نظام‌های ارزیابی و رتبه‌بندی معتبر جهانی وارد شوند هر ساله رشد داشته است به گونه‌ای که مثلاً با بررسی نظام رتبه‌بندی تایمز مشخص گردید

در سال ۱۳۹۱ تنها یک دانشگاه ایرانی موفق به ورود به این نظام رتبه‌بندی گردید این در حالی است که در سال ۱۳۹۹ تعداد دانشگاه‌های ایرانی که موفق به ورود به این نظام رتبه‌بندی گردیدند برابر ۴۰ دانشگاه بوده است. همین امر باعث گردید تا رتبه کشور از جایگاه ۳۲ جهانی در سال ۱۳۹۱ به جایگاه ۱۷ در سال ۱۳۹۷ ارتقاء پیدا کند. بررسی نظام رتبه‌بندی شانگهای نیز نشان داد که تعداد دانشگاه‌های ایرانی که در سال ۱۳۹۱ توانسته بودند وارد این نظام رتبه‌بندی گردند تنها یک دانشگاه بوده است ولی در سال ۱۳۹۶ به ۸ دانشگاه و در سال ۱۳۹۹ به ۱۲ دانشگاه ارتقاء یافته است. هرچند که در طول سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۷ این تعداد برابر ۱۳ دانشگاه بوده است.

- در بخش همکاری‌های بین‌المللی، میزان مشارکت محققین کشورهای مختلف در انجام پروژه‌های مشترک و تولید مقالات علمی مشترک همواره مورد توجه سیاست‌گذاران و محققین علم‌سنجی قرار داشته است و از این شاخص به‌عنوان معیاری در ارزیابی مشارکت (دیپلماسی) علمی کشورها یاد نموده‌اند. از همین رو میزان تولید مقالات مشترک با محققین سایر کشورهای جهان به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم در سطح بین‌المللی محسوب می‌شود. نتایج بررسی وضعیت کشور از این نظر در طول چند سال اخیر حکایت از یک رشد همواره روبه‌بالا می‌باشد و نشان می‌دهد که تعداد مقالات مشترک با سایر محققین جهان به استناد پایگاه وب آف ساینس در سال ۱۳۹۴ تنها ۸۸۱۴ مورد بوده است در حالی که این آمار در سال ۱۳۹۸ به رقم ۱۷۳۷۵ مورد ارتقاء یافت که رشد تقریباً ۲۰۰ درصدی را نشان می‌دهد.

وضعیت انتشارات علمی ایران در یک نگاه

۷

فناوری، نوآوری و کارآفرینی

و بخش‌نامه‌های مربوطه، همواره تلاش نموده است که زمینه حمایت و پشتیبانی از این شرکت‌ها و واحدهای فناوری را فراهم سازد. برخی شاخص‌های مرتبط در جدول شماره ۱۰ جمع‌بندی شده است.

در مراکز رشد و واحدهای فناوری را فراهم می‌سازند، لذا توجه به این شرکت‌ها و واحدهای فناور از اهم موضوعات قابل‌توجه در وزارت عتف در دولت‌های یازدهم و دوازدهم بوده است. از همین رو وزارت عتف با تدوین آیین‌نامه‌ها

- باتوجه به اینکه پارک‌های علم و فناوری به‌عنوان بازوهای عملیاتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در دانشگاه‌های کشور به رشد و توسعه واحدهای فناوری و مراکز رشد کمک می‌نمایند و زمینه‌های رشد و تعالی ایده‌های مطرح شده

شاخص‌های مرتبط با پارک‌ها، مراکز رشد و شرکت‌های دانش‌بنیان

ردیف	موضوع	۹۲	۹۹
۱	تعداد پارک‌های علم و فناوری	۳۳	۴۴
۲	تعداد مراکز رشد واحدهای فناور	۱۳۱	۱۹۵
۳	تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان	۰	۱۵۸۲
۴	تعداد واحدهای فناور مستقر	۳۰۰۰	۹۲۱۳
۵	میزان فروش (میلیارد ریال)	۱۷۰۷	۱۳۶۹۳۵
۶	صادرات (میلیون دلار)	۲/۲۴	۹۸/۰۷
۷	اشتغال‌زایی در درون پارک‌ها و شرکت‌ها	۱۹۰۰۰	۵۹۸۸۳
۸	قراردادهای ارتباط با صنعت	۳۰۳۵	۸۴۲۷
۹	ارزش قراردادهای ارتباط با صنعت (میلیارد ریال)	۳۳۵۰	۲۱۳۷۰

بررسی میزان بودجه کل مصوب پارک‌های علم و فناوری در طول ۴ سال اخیر نیز حکایت از رشد سالانه در میزان این بودجه طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ دارد به نحوی که شاهد یک رشد تقریباً ۴۵۰ درصدی در طول این ۵ سال در بودجه مصوب پارک‌های علم و فناوری هستیم. این روند نشانه رشدی قابل قبول بوده که حاکی از جهت‌گیری وزارت عتف و اعضای هیئت‌علمی در دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری به سوی پاسخ‌گویی به نیازهای کشور است.

- یکی دیگر از فعالیت‌های برجسته وزارت علوم برای تحقق اهداف مرتبط با جامعه محوری و کارآفرینی، تدوین و ابلاغ آیین‌نامه «فرصت مطالعاتی اعضای هیئت‌علمی در جامعه و صنعت» است. بر اساس این آیین‌نامه تمامی اعضای هیئت‌علمی که از سال ۱۳۹۸ به بعد استخدام می‌شوند می‌بایستی به منظور آشنایی با صنعت مرتبط با تخصص خود در دوره پیمانی، دست‌کم ۶ ماه فرصت مطالعاتی را با استفاده از تسهیلات مالی دانشگاه محل خدمت (پرداخت حقوق و مزایا) در صنعت متقاضی (پرداخت هزینه‌های گرنت پژوهش) بگذرانند و خود را برای حمایت از صنعت متقاضی در مراحل بعدی کار در دانشگاه آماده کنند. در قالب این طرح در سال ۱۳۹۸ بیش از ۵۰ نفر از اعضای هیئت‌علمی نسبت به انتخاب صنایع موردنظر اقدام و فرصت مطالعاتی خود را آغاز کرده‌اند. - به منظور گسترش روحیه مشارکت و همیاری بین متخصصان دانشگاهی و فعالان صنعتی، یکی از راهبردهای

اصلی این وزارت در دوره جدید افزایش برنامه مهارت‌افزایی و اشتغال‌پذیری در مقطع تحصیلی کارشناسی است. این امر نقشی بارز در تعیین آینده شغلی دانش‌آموختگان و تصدی مسئولیت‌های مبتنی بر صلاحیت‌های حرفه‌ای خواهد داشت. بررسی آمار نیز حکایت از رشد سالانه تعداد دوره‌های برگزار شده و همچنین تعداد شرکت‌کنندگان در این دوره‌های مهارت‌افزایی می‌باشد به گونه‌ای که در سال ۱۳۹۶ تنها ۶۸۹ دوره با ۲۸۴۴۲ فراگیر برگزار گردید در حالی که در سال ۱۳۹۸ تعداد دوره‌های مهارت‌افزایی برگزار شده با یک رشد تقریباً ۶ برابری به ۴۶۵۷ دوره و با حضور ۱۳۴۳۳۷ فراگیر ارتقا یافت که این روند رشد حکایت از عزم جدی این وزارت به اجرایی شدن این برنامه در سال‌های آینده می‌باشد.

- امروزه نقش دانشگاه‌ها با عنوان دانشگاه‌های نسل چهارم تعریف شده است. دانشگاه نسل چهارم به شدت با فرهنگ جامعه خود درآمیخته است و بخش فرهنگ در آن قوی‌تر است. گستره نیازها شامل حوزه‌های مختلف اعم از فناوریانه، اجتماعی و سایر نیازهای جامعه می‌باشد. در دانشگاه‌های نسل چهارم، به مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها اشاره می‌شود. به روایت تاریخ دانشگاه مدرن، می‌توان دامنه متنوعی از کارکردها و فعالیت‌های اجتماعی را برای دانشگاه برشمرد. کارکردهایی که البته مشارکت اجتماعی دانشگاه را به‌صرف جهت‌گیری‌های اقتصادی و فعالیت‌های درآمدزای مادی تقلیل نمی‌دهد و معنای مسئولیت اجتماعی دانشگاه را منتهی به پدیده‌هایی چون

تولید درآمد و ثروت یا تولید تصویری تجاری و بازار محور از ماهیت عمل اجتماعی آن نمی‌گرداند. بر اساس این رویکرد، دانشگاه‌ها وظیفه دارند از طریق انجام فعالیت‌هایی که خاص آن‌هاست، به جامعه خدمت کنند. شاید بتوان گفت یکی از اصلی‌ترین وظایف و کارکردهای دانشگاه، توجه به توسعه آگاهی علمی و فرهنگی و کوشش برای چاره‌اندیشی بر سر مسائل و چالش‌های مختلفی است که در عرصه‌های متنوع فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی پیش روی جامعه ملی، محلی و بین‌المللی ایران وجود دارد. تعدد و توالی چالش‌های اقتصادی و اجتماعی و زیست‌محیطی موجود و ناتوانی دولت‌ها در مواجهه کارگشا با این پدیده‌های مخاطره‌آمیز، ضرورت و اولویت بازنگری در نقش و کارویژه‌های نهادهای مسئولی چون دانشگاه و لزوم مشارکت مؤثر آن‌ها در محیط مناسبات جامعه را برملا می‌سازد. براین اساس کار تدوین بیانیه دانشگاه جامعه‌محور و کارآفرین در سال ۹۷ در ستاد وزارت عتف شروع و در سال ۹۹ پس از تدوین با مشارکت ده‌ها متخصص دانشگاهی و با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ابلاغ شد. خوشبختانه دانشگاه‌ها توانستند به‌عنوان یک مثال عینی در موضوع همه‌گیری کرونا نقش خود را به‌عنوان دانشگاه جامعه‌محور برعهده گرفته و اقدام‌های بزرگی همچون تولید انواع محصولات مرتبط با حفاظت شخصی، کمک درمانی، تشخیصی و ... را ساماندهی کنند.

۸

اقدامها

در حوزه فرهنگی اجتماعی

گسترش و حفظ فضای فرهنگی دانشگاهها همواره مدنظر بوده است. برخی از این جشنوارهها عبارتاند از جشنواره قران و عترت، جشنواره ملی فیلم کوتاه و عکس دانشجویان (امید)، جشنواره بین‌المللی تئاتر دانشگاهی ایران، جشنواره منطقه‌ای نشریات دانشجویی، جشنواره سراسری نشریات دانشجویی، جشنواره بین‌المللی حرکت، جشنواره ملی دانشجویی آثار پژوهشی حوزه غدیر، راهیان نور دانشگاهیان، کنگره ملی شهدای دانشگاه، اردوهای رضوی دانشجویی، جشنواره رضوی دانشگاهها و دهها نشست و گردهمایی دانشجویی دیگر از جمله اقدامهای این وزارت در حوزه فرهنگی بوده است.

انقلاب و برنامه‌های مصوب دولت جمهوری اسلامی ایران است. در این مسیر در دولت تدبیر و امید و در سطح ستاد وزارت عتف و دانشگاههای کشور با مشارکت وزارت کشور، معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، شهرداری تهران، پلیس مبارزه با مواد مخدر، صندوق کارآفرینی امید، ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز ریاست جمهوری و ... فعالیتهای گسترده‌ای شروع و به انجام رسیده است. برگزاری جشنوارههای متعدد یکی از اقدامهای مؤثر این وزارت در سالهای اخیر بوده است.

- برگزاری چندین نوع جشنواره به‌منظور

- اقدامهای وزارت عتف در حوزه فرهنگی اجتماعی در دوره ۸ ساله دولت تدبیر امید در ابعادی وسیع و برخوردار از جنبه‌های متعدد بوده است. مهم‌ترین اهداف راهبردی این وزارت تقویت هویت دینی و ملی در میان دانشگاهیان، ترویج فرهنگ دینی و انقلابی در میان نسل جوان دانشجو، بسط فضای امید، اعتماد و نشاط در جامعه دانشگاهی، ارتقای سرمایه اجتماعی و فرهنگی دانشگاهیان از طریق رشد میزان مشارکت، اعتماد و آگاهی اجتماعی آنان، حفظ آرامش در دانشگاهها همراه با پویایی و بالندگی در سایه قانون‌مندی و پایبندی به قوانین و مقررات و ارتقای شأن و جایگاه نهاد علم در جامعه است که همگی مبتنی بر قوانین رسمی کشور، مطالبات رهبری معظم

جشنواره قرآن و عترت دانشجویان ۹۲ - ۹۹

عنوان	تعداد شرکت‌کنندگان	تعداد برگزارندگان	افتتاحیه / اختتامیه	محل برگزاری
سی و پنجمین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۳۰۰۰۰	۴۲۰	آبان ۹۹	دانشگاه صنعتی اصفهان
سی و چهارمین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۲۷۰۰۰	۴۷۰	مهر ۹۸	دانشگاه قم
سی و سومین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۴۱۰۰۰	۴۳۰	شهریور ۹۷	دانشگاه زنجان
سی و دومین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۴۳۵۰۰	۴۳۰	شهریور ۹۶	دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
سی و یکمین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۴۵۰۰۰	۴۳۰	شهریور ۹۵	دانشگاه سیستان و بلوچستان
سی‌امین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۴۲۰۰۰	۴۲۰	شهریور ۹۴	دانشگاه کردستان
بیست و نهمین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۴۳۰۰۰	۴۲۰	شهریور ۹۳	دانشگاه ایلام
بیست و هشتمین جشنواره قرآن و عترت دانشجویان	۴۱۰۰۰	۴۳۰	شهریور ۹۲	دانشگاه علامه طباطبائی
سی و سومین جشنواره ملی قرآن و عترت دانشجویان	۳۵۰۰۰۰	۸۰۰	آذر ۹۷	دانشگاه فردوسی مشهد
بیست و هشتمین جشنواره ملی قرآن و عترت دانشجویان	۳۰۰۰۰۰	۷۲۰	مهر ۹۲	دانشگاه فردوسی مشهد

- همچنین برگزاری جشنواره ملی زن و علم با یاد و نکوداشت زنده‌یاد مریم میرزاخانی می‌تواند تأثیرات الگویی شگرفی در میان بانوان نخبه دانشگاهی داشته باشد و خودباوری و مسئولیت‌پذیری زنان را فراهم نماید. جشنواره ملی زن و علم فرصت مغتنمی برای شناسایی و معرفی ظرفیت‌ها، استعدادها و نیز توانمندی‌های علمی بانوان نخبه و فعال دانشگاهی کشور است. تقدیر از همه تلاش‌های ارزنده آنان که به‌رغم حضور ارزشمند در جمع خانواده و نقش کانونی در این بنیان اجتماعی، گام‌های

بلندی در عرصه علم و عمل و در خدمت به جامعه برداشته‌اند. معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با حمایت معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده و با همکاری برخی نهادهای علمی معتبر اقدام به برگزاری جشنواره ملی زن و علم (جایزه مریم میرزاخانی) نموده است. این جشنواره در ۲ محور بانوان فعال در حوزه علم و نیز بانوان فعال در زمینه خدمات اجتماعی برنامه‌ریزی شده است. در بخش علمی، شرکت‌کنندگان در قالب ۶ گروه علوم انسانی، علوم پایه،

فنی و مهندسی، علوم پزشکی، کشاورزی، دامپزشکی و محیط‌زیست، هنر و معماری در سه رده سنی زیر ۴۰ سال، ۴۰ تا ۶۰ سال و بالای ۶۰ سال با یکدیگر به رقابت می‌پردازند. بانوان فعال در زمینه کارآفرینی، فعالیت‌های خیرخواهانه، فعالیت‌های فرهنگی، قرآن پژوهی و... نیز در قالب محور اجتماعی به رقابت می‌پردازند. بر اساس مجوز معاونت پژوهشی و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری این جشنواره معتبر و مشمول امتیازات جدول ارتقاء اعضای هیئت علمی است.

جشنواره ملی زن و علم برحسب دوره، سال، محل برگزاری و شمار شرکت‌کنندگان

عنوان دوره	سال برگزاری	محل برگزاری	تعداد شرکت‌کنندگان
اول	۱۳۹۶	سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران	۲۱۶
دوم	۱۳۹۸	دانشگاه تهران	۴۱۶
سوم	۱۳۹۹	دانشگاه شهید بهشتی	۴۵۰

- برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها در بازه زمانی سال ۹۲ تا ۹۹، از حیث تعداد با نوسانات و افت‌وخیزهایی همراه بوده است. این امر از عوامل متعددی همچون: رویدادهای سیاسی کشور، ابلاغ‌های ستادی در خصوص توجه بیشتر به ارتقای کیفیت به‌جای تمرکز بر

رشد تعداد کرسی‌ها، ارتقای درگاه فرهنگی و ایجاد انگیزه بیشتر برای ثبت کرسی‌ها، شرکت در جشنواره ملی، فعالیت بیشتر کارشناسان کرسی‌ها، شیوع ویروس کرونا و... ناشی می‌شود. در این مدت‌زمان در مجموع ۸۹۶۸ کرسی در دانشگاه‌ها برگزار شده است. همچنین تعداد انجمن‌های

علمی در این دوره از ۶۱۲۲ به ۹۷۱۰ و تعداد اتحادیه‌های دانشجویی علمی از ۴ به ۴۰ اتحادیه رسید. شمار تشکل‌های دانشجویی از تشکل ۲۱۸ در سال ۹۲ به ۳۳۰ تشکل در سال ۹۹ و شمار تشکل‌های اساتید از ۱۰۶ تشکل در سال ۹۲ به ۱۱۷ تشکل در سال ۹۹ رسیده است.

اطلاعات دیدار تشکل‌های اسلامی دانشگاهیان با ریاست محترم جمهور طی سال‌های ۹۸-۱۳۹۲

سال	دیدار با ریاست محترم جمهور	زمان و مکان
۹۲	مراسم گرامیداشت روز دانشجو	۱۶ آذرماه در دانشگاه شهید بهشتی
۹۳	مراسم گرامیداشت روز دانشجو توسط معاونت فرهنگی وزارت بهداشت	۱۶ آذرماه در دانشگاه علوم پزشکی ایران
۹۴	مراسم گرامیداشت روز دانشجو	۱۶ آذر ۱۳۹۴ در دانشگاه صنعتی شریف
۹۵	مراسم گرامیداشت روز دانشجو	سه‌شنبه ۱۶ آذرماه در تالار فردوسی دانشگاه تهران
۹۶	مراسم گرامیداشت روز دانشجو صرفاً با حضور دانشجویان آن دانشگاه و دیگر دانشگاه‌های استان	شنبه ۱۱ آذرماه در دانشگاه سیستان و بلوچستان
۹۷	مراسم گرامیداشت روز دانشجو توسط معاونت فرهنگی وزارت بهداشت با حضور دانشجویان دانشگاه و دیگر دانشگاه‌های استان سمنان	سه‌شنبه ۱۳ آذر در دانشگاه علوم پزشکی سمنان
۹۸	مراسم گرامیداشت روز دانشجو	دوشنبه ۱۸ آذرماه در پردیس نسیم دانشگاه فرهنگیان

و منطقه سه آمایشی با ۱۱/۹ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. از مجموع پروژه‌های بهره‌برداری شده (۸۴۴ پروژه با حجم ۲۲۶۲۱۳۷ مترمربع)، بیشترین تعداد پروژه بهره‌برداری شده در منطقه ۹ آمایشی با ۱۸۱ پروژه و حجم عملیاتی ۳۶۸۰۶۶ مترمربع است که ۱۶/۳ درصد از حجم عملیات‌های عمرانی در طول ۷ سال را به خود اختصاص داده است، منطقه ۸ آمایشی با ۳۱۹۴۳۲ مترمربع حجم عملیات و ۱۴/۱ درصد و منطقه آمایشی دو با ۲۸۳۵۰۲ مترمربع و ۱۲/۶ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در منطقه ده آمایشی که استان خوزستان را شامل می‌شود کمترین حجم عملیات بهره‌برداری شده با ۸۹۷۳۰ مترمربع قرار دارد.

- یکی از اقدام‌های بدیع این وزارت در دولت دوازدهم تأکید بر مدیریت سبز در تمامی عرصه‌های مدیریت دانشگاهی بوده است که در حوزه‌های مختلف ذیل مورد تأکید قرار گرفته است. برگزاری کنگره، تدوین کتاب‌های مفهومی و دستورالعمل‌ها و نمایشگاه دستاوردها از جمله موارد پیگیری شده در این بخش است.

۱. مدیریت مصرف آب و روش‌های نوین تصفیه فاضلاب و بازچرخانی پساب در دانشگاه‌ها؛
۲. توسعه استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در دانشگاه‌ها؛
۳. کنترل سیستم‌های حرارتی و برودتی، تهویه مطبوع و کنترل سیستم روشنایی در دانشگاه‌ها؛
۴. مدیریت پسماند و مدیریت مصرف کاغذ و اقلام مصرفی در دانشگاه‌ها؛
۵. توسعه پوشش گیاهی همساز با اقلیم و مقاوم در برابر کم‌آبی و شیوه‌های نوین آبیاری در دانشگاه‌ها.

عمرانی بهره‌برداری شده را شامل می‌شود. کاربری‌های محوطه‌سازی با ۱۸ درصد و مدیریت سبز با ۱۰/۵ درصد از کل حجم عملیات در رتبه‌های بعدی قرار دارند مقایسه طرح‌های عمرانی بهره‌برداری شده در طول دولت‌های یازدهم و دوازدهم نشان می‌دهد که حجم عملیات صورت‌گرفته در دولت دوازدهم (درحالی‌که تا پایان دولت دوازدهم فرصت باقی است) ۱/۷ درصد بیشتر از دولت یازدهم است و ۶۳ درصد از حجم عملیات ساخت در دولت دوازدهم بوده است علاوه بر این اعتبارات تأمین‌شده برای پروژه‌های عمرانی در دولت دوازدهم نسبت به دوره قبل ۱/۷ برابر شده است. برای مجموع پروژه‌های بهره‌برداری شده ۱۵،۴۰۰،۷۳۳ میلیون ریال هزینه شده است که بیشترین اعتبار هزینه شده در منطقه یک با ۱۶/۹ درصد (۲،۶۰۶،۴۴۸ میلیون ریال) و کمترین اعتبار هزینه‌شده مربوط به منطقه ۱۰ با ۳/۸ درصد (۵۸۶،۷۸۰ میلیون ریال) است. به لحاظ منبع اعتبارات برای طرح‌های عمرانی، بخش درآمدهای ملی با ۵۶/۳ درصد سهم قابل‌توجهی از تأمین بودجه پروژه‌های عمرانی را به خود اختصاص داده‌اند، ۵۴۵۱۴۱۹ میلیون ریال یا ۲۲/۴ درصد از اعتبارات لازم برای تکمیل پروژه‌های عمرانی از محل درآمدهای اختصاصی پرداخته شده که به‌عنوان دومین منبع تأمین اعتبارات عمرانی در طول ۷ سال به شمار می‌آید. به لحاظ اعتبارات هزینه‌شده، منطقه یک با ۴۱۸۳۶۵۴ میلیون ریال در این مدت، ۱۷/۲ درصد از کل اعتبارات هزینه شده برای عمران مراکز آموزشی عالی وابسته در مناطق آمایشی را به خود اختصاص داده است. مناطق ۹ آمایشی با ۱۵/۷ درصد

۹ اقدام‌ها در حوزه عمرانی

- تلاش مجدانه و تأمین اعتبارات برای احداث فضاهای آموزشی در دولت‌های یازدهم و دوازدهم سبب شده است تا مجموع فضاهای آموزشی در این مدت ۱/۴ برابر شود و از ۴۴۱۱۱۷۴ مترمربع در سال ۱۳۹۲ به ۵۹۷۴۴۱۸ مترمربع افزایش یابد، به عبارتی دیگر به طور میانگین در مدت ۶ سال هرساله ۲۶۰۵۴۱ مترمربع به فضاهای آموزشی افزوده شده است. در طول دولت‌های یازدهم و دوازدهم (از آغاز هفته دولت در سال ۱۳۹۲ تا نیمه اول سال ۱۳۹۹)، ۸۴۴ پروژه عمرانی در مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با اعتباری بالغ بر ۲۴۳۶۲۷۳۷ میلیون ریال و با حجم عملیاتی ۲۲۶۲۱۳۷ مترمربع به بهره‌برداری رسیده است. به لحاظ نوع کاربری پروژه‌های بهره‌برداری شده، پروژه‌های آموزشی با ۸۰۱۷۶۷ مترمربع، ۳۵/۴ درصد از فعالیت‌های

۱۰

توسعه

مشارکتهای علمی در سطح بین‌المللی

از قبیل: انجام پروژههای مشترک، راه‌اندازی دوره‌های تحصیلی مشترک، اعزام دانشجویان دکتری به خارج، فرصت مطالعاتی اساتید، حضور محققان خارجی در کشور و ... می‌باشد. رشد مقالات علمی مشترک به نسبت کل مقالات علمی کشور، به‌عنوان یک شناسه مهم در قانون برنامه پنج‌ساله ششم به‌عنوان تکلیف برای وزارت متبوع نیز آورده شده است.

تعریف دیپلماسی علم و فناوری است. دیپلماسی علم و فناوری به‌صورت عملیاتی در اولین سطح به‌تعمیل دو محقق در دو کشور مختلف، حول محور انجام یک پژوهش، فناوری یا نوآوری اطلاق می‌شود که هر یک می‌توانند به‌صورت یک فعالیت پژوهشی مشترک یا ثبت اختراع و یا یک محصول ارائه گردند. همچنین مهم‌ترین شناسه بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و حاصل فعالیت‌هایی

یکی از سیاست‌های اصلی جمهوری اسلامی ایران توسعه مشارکتهای علمی - بین‌المللی است. نظام آموزش عالی کشور نیز تأکید ویژه‌ای بر آن دارد. مشارکتهای علمی یکی از سیاست‌های مورد تأکید در سند سیاست‌های کلان علم و فناوری ابلاغی توسط مقام معظم رهبری نیز می‌باشد. استفاده از قدرت علم و فناوری به‌منظور توسعه و تعمیق روابط دیپلماتیک با سایر کشورها مهم‌ترین

شاخص	۱۳۹۳ (۲۰۱۴)	۱۳۹۴ (۲۰۱۵)	۱۳۹۵ (۲۰۱۶)	۱۳۹۶ (۲۰۱۷)	۱۳۹۷ (۲۰۱۸)	۱۳۹۸ (۲۰۱۹)	۱۳۹۹ (۲۰۲۰)
تعداد مقالات مشترک بین‌المللی ایران (همکاری بین‌المللی) - WOS	۸۲۱۵	۸۸۱۴	۱۰۲۳۰	۱۲۰۸۶	۱۳۸۹۷	۱۷۳۷۵	-
رتبه ایران در مقالات علمی مشترک بین‌المللی دنیا (همکاری‌های بین‌المللی) - WOS	-	۳۶	۳۵	۳۰	۲۸	۲۴	-
سهم ایران از کل مقالات دنیا - WOS (درصد)	۱٫۳۲	۱٫۴۳	۱٫۶۰	۱٫۷۲	۱٫۷۶	۱٫۸۹	۲٫۲۱
سهم ایران از کل مقالات دنیا - Scopus (درصد)	۱٫۵۶	۱٫۵۷	۱٫۷۶	۱٫۸۱	۱٫۸۶	۱٫۹۳	۲٫۱۳
سهم ایران از کل مقالات کشورهای اسلامی - WOS (درصد)	۲۰٫۵۸	۱۹٫۶۰	۲۰٫۶۶	۲۰٫۶۲	۱۹٫۹۳	۲۰٫۷۶	۲۲٫۲۷
Scopus سهم ایران از کل مقالات کشورهای اسلامی - (درصد)	۲۱٫۷۱	۲۰٫۸۲	۲۱٫۲۳	۲۰٫۸۶	۱۹٫۶۳	۱۸٫۴۱	۱۹٫۰۱
سهم ایران از مقالات مشترک بین‌المللی دنیا (درصد) - WOS (همکاری‌های بین‌المللی) -	۰٫۶۲	۰٫۶۱	۰٫۶۵	۰٫۷۲	۰٫۷۹	۰٫۹۲	-
WOS سهم مشارکت بین‌المللی از کل مقالات کشور - (درصد)	-	۲۰٫۹۵	۲۰٫۷۲	۲۲٫۲۴	۲۴٫۸۷	۲۸٫۱۵	-

روند رشد مقالات علمی
مشترک بر اساس نمایه‌های
مهم بین‌المللی

دانشگاه معتبر خارجی در ایران برای توسعه همکاری‌ها، ملاقات وزیر عتف با ۱۶ وزیر علوم از کشورهای مختلف، شرکت ۵۴۱ عضو هیئت علمی جهت ارائه مقاله در کنفرانس‌ها، حضور ۲۰۸۶ عضو هیئت علمی خارجی جهت تدریس، تحقیق و شرکت در کارگاه‌های آموزشی و رویدادهای علمی مصادیقی از مرادوات علمی بین‌المللی در حوزه آموزش عالی است.

تحصیل می‌کنند. - مرادوات علمی بین‌المللی دانشمندان، استادان، اعضای هیئت علمی و دانشجویان و مدیران دانشگاهی از دیگر شاخص‌های همکاری‌های علمی است که تعداد آن‌ها در سال‌های اخیر به بیش از ۲۱۰۰ نفر رسیده است. به عبارت دیگر، آموزش عالی کشور با اقتدار علمی، امروزه پذیرای هر هفته ۱۰ هیئت خارجی دانشگاهی است. در همین حال، حضور ۱۰۵ رئیس

- بنا به گزارش معاونت آموزشی وزارت عتف با حمایت از دانشگاه‌ها به منظور راه‌اندازی شعب خارج از کشور با تأکید بر حضور در کشورهای منطقه، از سال ۱۳۹۲ تاکنون، ۱۶ مرکز آموزش عالی در خارج از کشور ایجاد شده است. همچنین در راستای «توسعه کرسی‌های زبان فارسی در دانشگاه‌های خارج از کشور»، ۵۹ کرسی زبان فارسی توسط وزارت عتف اداره می‌شود که ۵۸۹۰ دانشجو در آنها

مرادوات علمی بین‌المللی دانشمندان، استادان، اعضای هیئت علمی و دانشجویان و مدیران دانشگاهی

ردیف	شاخص	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	حضور اعضای هیئت علمی در کنفرانس‌های بین‌المللی	۲۹۴	۶۱۴	۱۰۲۲	۱۵۳	۰
۲	حضور غیر ایرانیان در رویدادهای بین‌المللی داخل کشور	۶۸۰	۹۳۸	۷۳۵	۱۲۷۰	۱۸
	مجموع	۹۷۴	۱۵۵۲	۱۷۵۷	۱۴۲۳	۱۸

• به دلیل بروز کرونا کاهش یافت.

بورسیه/غیر بورسیه دانشجویان خارجی و تعداد کل و همچنین تعداد مراکز دانشگاهی دارای دانشجوی غیرایرانی به تفکیک سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹ حسب گزارش سازمان امور دانشجویان در سال ۱۳۹۹ در جداول زیر ارائه شده است.

فارسی و ایران‌شناسی رشد خوبی داشته است. در حال حاضر جمعاً به طور تقریبی حدود ۵۷۶۷۶ دانشجوی بین‌المللی در جمهوری اسلامی ایران مشغول به تحصیل هستند که مجموع آمار ثبت شده وزارت عتف، بهداشت و دانشگاه آزاد است. ویژگی‌های این جمعیت دانشجویی از منظر پذیرش

- در طی سالیان اخیر تعداد دانشجویان غیرایرانی شاغل به تحصیل در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور افزایش قابل توجهی داشته و تنوع ملیتی قابل توجهی نیز مشاهده می‌شود. همچنین اقبال متقاضیان از کشورهای مختلف در این سال‌ها مخصوصاً در رشته‌های زبان و ادبیات

جمعیت دانشجویان غیرایرانی در آموزش عالی ایران حسب سال‌های ۹۲ الی ۹۹

عنوان	سال ۹۲	سال ۹۳	سال ۹۴	سال ۹۵	سال ۹۶	سال ۹۷	سال ۹۸	تا آبان ۹۹
پذیرش دانشجویان غیرایرانی (بورسیه)	۱۱۹۰	۱۱۳۳	۱۱۱۵	۱۱۱۴	۱۴۲۵	۱۱۰۰	۴۶۰*	۳۰۷
پذیرش دانشجویان غیرایرانی (غیر بورسیه)	۵۷۴	۹۳۶	۱۴۸۷	۱۵۸۸	۱۷۰۰	۲۷۳۷	۲۵۰۷	۷۳۰۶
تعداد دانشجویان غیرایرانی در دانشگاه‌ها (تعداد واقعی)	۱۸۶۸۴	۲۱۰۴۰	۲۲۵۷۱	۲۱۹۵۲	۲۶۰۰۰	۳۴۳۱۶	۳۸۱۶۰	۵۷۶۷۵

منابع طبیعی گرگان، سمنان، زنجان، زاهدان، هرمزگان، شهید باهنر کرمان، بیرجند، لرستان، حکیم سبزواری، بین‌المللی امام رضا «ع»، مذاهب اسلامی، مفید قم، ادیان و مذاهب، اهل بیت «علیهم‌السلام»، شهرکرد، خلیج فارس بوشهر، کردستان، ایلام، ملایر، صداوسیما، سوره، پردیس کیش صنعتی شریف،

صنعتی امیرکبیر، صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، علامه طباطبایی، شاهد تهران، الزهرا «س»، بین‌المللی امام خمینی، قم، خوارزمی، اصفهان، شیراز، فردوسی مشهد، شهید چمران اهواز، یزد، گیلان، مازندران، محقق اردبیلی، اراک، ارومیه، تبریز، بوعلی سینای همدان، کاشان، رازی کرمانشاه، علوم کشاورزی و

- کمیت تعداد مراکز دانشگاهی دارای دانشجوی غیرایرانی در سال‌های اخیر روندی افزایشی را تجربه کرده است. به صورت جزئی‌تر طبق گزارش سازمان امور دانشجویان (۱۳۹۹) اسامی دانشگاه‌های دارای دانشجوی غیرایرانی شامل: دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس، شهید بهشتی، هنر تهران، علم و صنعت، صنعتی

و سیتی‌سنتر اصفهان، صنعتی شیراز، دانشکده اصول‌الدین، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، دانشگاه علوم اسلامی رضوی مشهد، بین‌المللی چابهار می‌باشد.

بینالود مشهد، فنی و حرفه‌ای مراکز تهران، خراسان و مازندران، تربیت دبیر شهید رجائی، صنعت نفت، بجنورد، پیام‌نور مراکز تهران و شهرری، علم و فرهنگ، صنعتی نوشیروانی بابل، علوم و فنون دریایی خرمشهر، جامع علمی کاربردی مراکز کوشا تهران و قند کرج

دانشگاه تهران، دانشکده هدی وابسته به جامعه الزهرا «س»، پژوهشگاه پلیمر و پتروشیمی، یاسوج، ولی‌عصر «عج» رفسنجان، سیستان و بلوچستان، تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان، صنعتی کرمانشاه، نیشابور، هنر اسلامی تبریز، دانشگاه غیرانتفاعی

تعداد مراکز دانشگاهی دارای دانشجوی غیرایرانی در سال‌های ۹۲ الی ۹۹

عنوان	سال ۹۲	سال ۹۳	سال ۹۴	سال ۹۵	سال ۹۶	سال ۹۷	سال ۹۸	تا آبان ۹۹
مراکز دانشگاهی دارای دانشجوی غیرایرانی	۳۵	۳۵	۴۵	۴۷	۵۲	۶۲	۷۲	۷۸

پرداخت ارز دانشجویی به دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور شده است. افزایش قیمت ارز و شیوع ویروس کرونا باعث کاهش شدید اعطاء فرصت تحقیقاتی کوتاه‌مدت به‌ویژه در سال ۹۹ بوده است.

از دانش‌آموختگان ایرانی خارج از کشور انجام پذیرد. به همین دلیل موضوع اعطای بورس خارج به جز در رشته‌های خاص موردنیاز دانشگاه‌ها که امکان ادامه تحصیل در داخل کشور فراهم نباشد متوقف شده است. همچنین افزایش شدید قیمت ارز باعث کاهش جدی متقاضیان و افت بسیار زیاد

کمیت تعداد مراکز دانشگاهی دارای دانشجوی غیرایرانی در سال‌های اخیر روندی افزایشی را تجربه کرده است. باتوجه‌به افزایش تعداد دانش‌آموختگان دوره دکتری داخل کشور و وضعیت علمی و عمومی مناسب آنها تصمیم بر این شد که تأمین اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها از این مسیر و نیز بهره‌گیری

اعطای بورس تحصیلی و فرصت‌های مطالعاتی کوتاه‌مدت تحصیلی به دانشجویان دکتری

عنوان	سال ۹۲	سال ۹۳	سال ۹۴	سال ۹۵	سال ۹۶	سال ۹۷	سال ۹۸	تا آبان ۹۹
بورس‌های تحصیلی خارج از کشور	۵۲	۲۸	۱۴	۱۰	۲۳	۲۴	۵	---
فرصت‌های کوتاه‌مدت تحقیقاتی مطالعاتی	۶۸۶	۸۰۰	۱۳۴۸	۱۵۸۸	۱۸۲۷	۱۸۱۱	۱۱۵۸	۱۷۹

عالی، پژوهشی و فناوری در کمک به پیشبرد برنامه‌های توسعه کشور در آینده نیز باشیم.

۱۴۰۰ است. امید است با همت و تلاش خانواده بزرگ آموزش عالی و حمایت دست‌اندرکاران کشور، شاهد اثربخشی بیشتر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش

آنچه در این مختصر ارائه شد بخش کوچکی از اقدام‌های وزارت عتف در سال‌های گذشته و مجموعه مختصری از اقدام‌ها در چشم‌انداز

اعضای هیئت‌های ممیزه، هیئت‌های امنا، هیئت‌های مؤسس، هیئت‌های گزینش اعضای هیئت‌علمی و هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت متبوع علاوه بر موارد فوق حسب ماده ۲ قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات مصوب ۸۹/۰۸/۰۵ مجلس شورای اسلامی، شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری مسئولیت سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و پیگیری اجرای این قانون را به عهده دارد. ورود سایر دستگاه‌ها و نهادها، نظیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، معاونت علمی ریاست‌جمهوری به حیطه برخی از این اختیارات و وظایف باعث سلب اختیارات قانونی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری شده است. این در حالی است که شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان مرجع عالی سیاست‌گذاری، تعیین خط‌مشی، تصمیم‌گیری و هماهنگی و هدایت امور فرهنگی، آموزشی و پژوهشی کشور در چارچوب سیاست‌های کلی نظام محسوب می‌شود و طبیعتاً نایب‌ستی در امور اجرایی که حسب قانون وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌باشد ورود پیدا کند.

۲ عدم الزام دستگاه‌ها و سازمان‌های اجرایی به استفاده از ظرفیت‌های علمی و پژوهشی و فناوری موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهش و فناوری برای برطرف کردن نیازهای علمی و فنی کشور. این در حالی است که دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری در چهل سال گذشته نیروهای انسانی

باتوجه به فعالیت‌ها و مسئولیت‌های گسترده آموزش عالی کشور، موارد ذیل به‌عنوان چالش‌های آموزش عالی در ۸ سال گذشته احصاء شده و امید می‌رود در سال‌های پیش رو نسبت به برطرف نمودن آن اقدام شود.

حسب قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۳/۰۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی برخی از مأموریت‌های اصلی و حدود اختیارات وزارت علوم به شرح زیر است:

- انجام امور اجرایی و سیاست‌گذاری نظام علمی و امور تحقیقات و فناوری
- بررسی اولویت‌های راهبردی تحقیقات و فناوری با همکاری یا پیشنهاد دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط
- اتخاذ تدابیر لازم به‌منظور افزایش کارایی و اثربخشی تحقیقات کشور و توسعه تحقیقات کاربردی با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط
- ارزیابی جامع نظام ملی علوم، تحقیقات و فناوری شامل پیشرفت‌ها، شناخت موانع و مشکلات
- تعیین ضوابط، معیارها و استانداردهای علمی مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی
- نظارت بر فعالیت‌های دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور
- ارزیابی مستمر فعالیت هرگونه واحد آموزش عالی و یا مؤسسه تحقیقاتی
- توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی و اتخاذ تدابیر لازم به‌منظور نهادینه کردن همکاری‌ها و مبادلات علمی بین مراکز علمی - تحقیقاتی داخل کشور با مراکز علمی تحقیقاتی منطقه‌ای و بین‌المللی
- تأیید صلاحیت و صدور احکام

چالش‌های آموزش عالی

متخصص و موردنیاز کشور در همه سطوح را تربیت نموده‌اند به نحوی که هم‌اکنون کشور در این حوزه خودکفا می‌باشد. ورود دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهش و فناوری به عرصه پژوهش و فناوری و تأمین نیازهای فنی و پژوهشی دستگاه‌ها به‌ویژه حوزه‌های دفاعی از اقدامات ارزنده دانشگاه‌ها می‌باشد. کمک‌های فناورانه دانشگاه‌ها در سال ۹۹ در حوزه بیماری کووید ۱۹ و تأمین نیازهای کشور نشان‌دهنده توانمندی‌های موجود در این حوزه است که لازم است دستگاه‌های اجرایی کشور اهتمام بیشتری در بهره‌برداری از این ظرفیت عظیم موجود در کشور داشته باشند.

۳ عدم تأمین اعتبارات پژوهشی پیش‌بینی شده در قوانین برنامه علی‌رغم تأکیدهای مکرر مقام معظم رهبری از جمله قانون برنامه چهارم، پنجم و ششم حاکی از کم‌توجهی دست‌اندرکاران برنامه‌بودجه کشور در ادوار مختلف به این موضوع مهم است یکی از مهم‌ترین چالش‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سنوات گذشته است. این در حالی است که پیش‌بینی‌ها در بودجه عمومی کشور همواره بسیار بیشتر از این نصاب بوده (۳٪) و در کشورهای پیشرو حتی تا ۶ درصد تولید ناخالص ملی به این امر اختصاص می‌یابد.

۴ حسب ماده ۱۰ قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۸۳/۰۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی دستگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و تحقیقاتی دارای شخصیت حقوقی مستقل هستند و برابر ضوابط و آیین‌نامه‌های خاص مالی، معاملاتی، اداری،

استخدامی و تشکیلاتی که به تصویب هیئت‌های امانا و تأیید وزیر می‌رسد، اداره می‌شوند. تصویب این قانون به دلیل اهمیت حساسیت و جایگاه دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی است. عدم توجه سایر دستگاه‌ها به رعایت مفاد این قانون از مشکلات دیگری است که دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهش و فناوری همواره با آن مواجه هستند.

۵ مداخله جدی برخی از نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در عزل و نصب رؤسای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و سایر امور از جمله مسائل مهم دخالت قوه مقننه در امور اجرایی است که وزرای علوم، تحقیقات و فناوری در دوره‌های مختلف با آن مواجه بوده‌اند.

۶ گسترش بی‌رویه واحدهای آموزش عالی بدون توجه به رعایت استانداردهای لازم در بخش دولتی و غیردولتی در سنوات گذشته باعث شده است که امروزه آموزش عالی کشور با افت کیفیت و کم‌اعتبار شدن مدارج تحصیلی مواجه شود. ساماندهی این مؤسسات یکی از چالش‌های مهم این وزارتخانه است که به دلیل انتظارات نابجای محلی، مداخلات نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در آن شهرها و ائمه جماعات و فرمانداران کار دشواری برای مسئولان این وزارتخانه است.

۷ سرمایه‌گذاری ناچیز در آموزش عالی و تخصیص کمتر از ۲/۵ درصد بودجه کشور به آن در کلیه مراتب آموزش عالی کشور تأثیر منفی داشته و جهش‌های علمی را که در اقتصاد دانش‌پایه متبلور خواهد شد متأثر خواهد کرد. این امر در درازمدت

تأثیرات منفی بسیاری خواهد داشت. استفاده از توان و امکانات دانشگاه‌های کشور در پیشبرد اقتصاد دانش‌بنیان مستلزم سپردن بخش‌های اصلی اقتصاد به مراکز دانشگاهی هر استان است. عدم همکاری و آشنایی مسئولان ارشد استان و عدم الزام و التزام ایشان در استفاده حداکثری از توان دانشگاه‌های منطقه سبب هدررفت توانمندی‌ها در این بخش شده است.

۹ انتزاع بخش آموزش عالی پزشکی از دیگر بخش‌های آن در سال‌های گذشته و اصرار بر آن در این زمان که شائبه تعارض منافع را متبادر می‌سازد باعث کندی پیشرفت همه‌جانبه و موزون کشور در بخش آموزش عالی شده و اقتصاد دانش‌پایه که مستلزم هماهنگی این دو بخش است را شدیداً متأثر ساخته است.

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

ساماندهی مؤسسات آموزش عالی در کلیه زیرنظام‌های آموزش عالی، اصلاح حکمرانی آموزش عالی با واگذاری اختیارات به شوراهای مدیریت استانی آموزش عالی، تقویت زیرساخت‌های آموزش الکترونیکی، تقویت و توسعه بنیادهای خیرین در دانشگاه‌ها و بسط و توسعه نهادها و تشکل‌های کانون‌های فرهنگی و انجمن‌های علمی دانشجویی از جمله این اقدامات مهم است.

دانشجویان دوره کارشناسی، رصد اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها، تقویت زیرساخت‌های فناوری و حمایت از توسعه واحدهای فناور و شرکت‌های دانش‌بنیان، تقویت و توسعه شبکه‌های آزمایشگاهی، توجه به توسعه فضاهای فیزیکی موردنیاز در بخش‌های آموزشی، پژوهشی، فناوری و رفاهی و دانشجویی در دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری، ارتقای کمی و کیفی آموزش، توقف گسترش کمی در همه ابعاد،

در مجموع وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در دولت یازدهم و دوازدهم با اتخاذ رویکردهای جدید، تعامل مثبت با همه بازیگران عرصه آموزش عالی و پرهیز از سیاست‌زدگی، کارنامه خوبی را در حوزه علم و فناوری کشور از خود به‌جای گذاشته است. حفظ و تقویت جایگاه علمی کشور در عرصه بین‌المللی تقویت و توسعه ارتباطات بین‌المللی، افزایش پذیرش دانشجویان خارجی، اجرایی کردن برنامه‌های مهارت‌افزایی و افزایش اشتغال‌پذیری

